

ሕይወት በባሕር ማዶ- በሐዋርያው ልጅ እና ህልመኛዋ እናት ልብ ወለዶች፡- ከሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብ ዕይታ አንጻር

አጋረደች ጀማነህ *

አጠቃሎ፡- ኢትዮጵያ በርካታ ዜጎቿ ወደ መዳረሻ አገራት መገባታት የጀመሩት ከ1970ዎቹ ወዲህ መሆኑን ጥናቶች ያመለክታሉ። ግዙፍ ቁጥር ያለውን ይህን ማህበረሰብ በሚመለከት በሥነ ጽሑፍ ዘርፍ የሚደረጉ ጥናቶች አነስተኛነት ለዚህ ጥናት መደረግ ምክንያት ነው። ጥናቱ ያተኮረው በእታለም እሾቴ (ህልመኛዋ እናት 2004) እና በሒሩት ሐጎስ (ሐዋርያው ልጅ 2003) ልብ ወለዶች ሲሆን በልብ ወለዶቹ የታዩት የአጻጻፍ ስልቶች፣ የገጸ ባህርያት አሳሳልና የተንጸባረቁ ጭብጦች፣ የሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብ (Theory of Gender) እና ማህበረሰባዊ መስተጋብር (social constructionism) ንድፈ ሐሳብን በመጠቀም ተተንትነዋል። መጻሕፍቱ የተመረጡት በአገርኛ ቋንቋ በሴቶች የተደረሱ በመሆናቸውና የሥርዓተ ጾታ ግንኙነትን ጉልህ ጭብጣቸው በማድረጋቸው ነው። በልብ ወለዶቹ ሦስት ዋና መልእክቶች ተላልፈዋል። በመነሻም ሆነ በመዳረሻ አገሮች በሴቶች ላይ ስለሚደርሱ የቤት ውስጥ ጥቃቶች፣ በተለምዶ የሴቶችና የወንዶች ተብለው የተወሰኑ ኃላፊነቶች ትምህርትና መልክዐ ምድራዊ ለውጥ የማይቀይራቸው መሆናቸው፣ በስደት ከሚኖሩ ኢትዮጵያውያን ጥንዶች የሚወለዱ ሕጻናት ስለሚያጋጥሟቸው በቤተሰብ ተቋም ውስጥ ለማደግ የማይስችሉ ሁኔታዎች መኖራቸው የትንታኔው ግኝቶች ናቸው። ደራስያቱ ተምሳሌታዊ አቀራረብን፣ ንግርንና ባህላዊ ክንውኖችን ለመልእክቶቻቸው ማስተላለፊያነት ተጠቅመዋል። የአተራረክ ስልቶቻቸው በምሳሌያዊ አነጋገሮች፣ በቁሳዊ ትእምርቶች፣ እንዲሁም በንግርና በምልስት የታጀቡ ናቸው። በገጸ ባህርያቱ አሳሳል ረገድ ሴቶቹ ራሳቸውን ለአዲስ አካባቢ ሳያዘጋጁ ያደጉበትን ባህል አስጠብቀው ሲኖሩ፣ ወንዶቹም ደግሞ በቀላሉ አዲስ አካባቢን ሲለመዱ፣ ይህም ከቤተሰባቸው በአካልም በመንፈስም ሲለያያቸው ይታያል። ጥናቱ የሚከተሉትን ሁለት ጉዳዮች በምክረ ሐሳብነት ያቀርባል። የመጀመሪያው ሥነ ጽሑፍ ገሃዱን ዓለም በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የሚፈክር በመሆኑ ዘመናዊውን የስደት ባህርያት ነቅሶ ለማወቅ በዲያስፖራ ሥነ ጽሑፍ ላይ የሚደረጉ ጥናቶች በሰፊው መካከል አለባቸው። ሁለተኛው ደግሞ ተለዋዋጭ በሆነው ማህበረሰባዊ እድገት ውስጥ ባህልንና ማንነትን መሠረት ባደረገ መልኩ የተለመደው የዲያስፖራ ብያኔ እንደገና ሊከለስ ይገባዋል።

ቁልፍ ቃላት፡ ዲያስፖራ፣ ሥርዓተ ጾታ፣ የሥነ ጽሑፍ ቴክኒኮች፣ ማህበረሰባዊ መስተጋብር ትውፊ፣ የቤት ውስጥ ጥቃት፣ የሥነ ጽሑፍ ስልት

የጥናቱ ዳራ፣ የሴት ደራሲዎች ተሳትፎ በኢትዮጵያ ሥነ ጽሑፍ

ሴቶች በኢትዮጵያ ዘመናዊ ሥነ ጽሑፍ ውስጥ መሳተፍ የጀመሩት በ19ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጠናቀቂያ ላይ ነበር። ወ/ሮ አስቴር ገኖን፣ ከላቲን ቋንቋ ወደ ኦሮሚኛ ቋንቋ የተረጎሙት መጽሐፍ ቅዱስ እዚህ ላይ ሊጠቀስ ይችላል። ከዚያም በኋላ በልዩልድና በኢልዩሎጵ ዘርፎች አስተዋጽኦ ያደረጉ ጥቂት የማይባሉ ሴቶች ያሉ ሲሆን፣ የሼክስፒርን ተውኔት ወደ አማርኛ ቋንቋ የተረጎሙት ወ/ሮ ሳራ ወርቅነህ፣ የወ/ሮ ስንዱ ገብሩ ተውኔት ድርሰት *የልቤ መጽሐፍ*፣ የአየለች በቀለ *አፍላኛው ውዴታ*፣ የሸቶ መዝገቡ *ሰው በመሆኔ ደክምኩ* (1960ዎቹ) ለአብነት ይነሳሉ (ዘራሁን 2015፣ አጋረደች 1979)። ኢትዮጵያውያን ሴት ደራሲዎች የሚታወቁት በአገር ውስጥ ቋንቋ በመጻፍ ብቻ

* ፒ. ኤች. ዲ፣ ረዳት ፕሮፌሰር በሂይማኒቲ፣ ቋንቋዎች ጥናትና ጋዜጠኝነትና ኮሙኒኬሽን ኮሌጅ ጋዜጠኝነትና ኮሙኒኬሽን ትምህርት ቤት

አይደለም። ለምሳሌ መዓዛ መንግሥቱ በኢትዮጵያና በጣልያን ጦርነት ጊዜ የተሳተፉ ሴቶችን ታሪክ በእንግሊዝኛ ቋንቋ በማሳተም ለዓለም ዐቀፉ ማኅበረሰብ ተደራሽ አድርጋለች (Breen 2019²)።

ከሴት ደራሲዎች አስተዋጽኦ በተጨማሪ ሴቶች እንዴት በሥነ ጽሑፍ እንደተቀረጹ ማየትም ለሴቶችና ሥነ ጽሑፍ ጥናት የተሟላ ሥዕል ይሰጣል። በቀደሙት ዓመታት የነበረው ልማድ እንደሚያሳየው፣ በሥነ ጽሑፍ ውስጥ ሴትን ተፈጥሯዊ የሆነ የዝቅተኝነት ቦታን በመስጠት፣ በማንኛውም ቦታ ከወሲባዊ ግንኙነት ጋር በማያያዝ፣ ለጾታዊ ሚናዋ ብቻ እንደምትኖርና እንደተፈጠረች ተደርጎ የሚቀርቡበት ሁኔታም የጎላ ነው (ጀሚል 2014:18)። ከዚህ ከተሰጣት ሚናዋ አልፎ ስትገኝ ጥሩ አመል እንደሌላትና እንደምትነዛነዝ፣ እንደምትጨቃጨቅ የሚያሳዩ የሥነ ጽሑፍ ውጤቶችም በርካታ ናቸው። አብርሃም (Abraham 2019) ይህንን ነጥብ ጥቁር እንቁላይ ባደረገው ጥናት አመላክቷል። እንደአብርሃም ጥናት ወንዶች ደራሲዎች ሲጽፉ ሴትን ደካማና ስሜታዊ አድርጎ ከመቅረጽ አልፎ አካላዊ ውበቷን ብቻ በማግለገል ላይ ያተኩራሉ (Abraham 2019:90)። በእርግጥ ይህንን አስተሳሰብ እንዳለ የምንወስደው አይሆንም። ምክንያቱም ሴቶችን ሁሌም ደካማ አድርጎ ማቅረብ በሁሉም ደራሲዎች ሥራዎች የሚታይ አይደለምና። ጠንካራና ያለውን ማህበረሰባዊ ልማዳዊ አመለካከት የሚገዳደሩ ሴት ገጽ ባህርያት በተለያዩ የፈጠራ ሥራዎች ቀርበዋል። ለምሳሌ መዓዛ መንግሥቱ የኢትዮጵያና የጣልያን ጦርነት ወቅትን መቼት ያደረገው ልቦለዲ የሴቶችን ጀግንነት አጉልቶ አሳይቷል (Breen 2021)።

እንደ ብርሃኑ ዘራሁን ያሉ ደራሲያን ሴቶችን ብርቱና ለሌሎች እንደሚጠቅሙ አድርጎ ስሏቸዋል። በሌላ በኩል ደግሞ አብዛኞቹ የብርሃኑ ዘራሁን ዘመን ደራሲያን ሥራዎች ሴትን ከሳሽ፣ አሳች እንዲሁም ወቃሽ መሆናቸውን ጨምረው ጠቅሰዋል (ጀሚል፣ መጋቢት 2014:18)። ስለሆነም የሴትን ልጅ ማኅበራዊና ባህላዊ ጫናዎች አጉልቶ በማሳየት ኅብረተሰቡ የአስተሳሰብና የአመለካከት ለውጥ እንዲያመጣ የሚረዱ የሴቶች ውጤቶች የሆኑ የጥበብ ሥራዎች ጎልተው አልወጡም። ከላይ የተጠቀሱትን ነጥቦች መሠረት በማድረግም በሀልመኛዋ እናት እና ሐዋርያው ልጅ ልብ ወለዶች ገጽ ባህርያት የተቀረጹበትንና መልእክት የተላለፈበትን ሁኔታ በዚህ ጥናት እንመለከታለን።

ዓላማና የምርምር ጥያቄዎች

ይህ ጥናት በእታለም እሸቴ ሀልመኛዋ እናት (2004) እና፣ በሒሩት ሐጎስ (ሐዋርያው ልጅ 2003) ልብ ወለዶች ሴት ገጽ ባህርያት እንዴት እንደተሳለፉ፣ ስደትና ስደተኝነት እንዴት እንደቀረበ፣ የትዳር ጥንዶች ከፈለቁበት ኅብረተሰብ በራቁ አካባቢዎች ሲኖሩ ግንኙነታቸው ምን እንደሚመስል ይመረምራል። እነዚህን ዓላማዎች ለማሳካት በልብ ወለዶቹ ውስጥ የዲያስፖራ የቤተሰብ አባላት ግንኙነታቸው ምን ይመስላል? የገጽ ባህርያቱን ማኅበራዊ ግንኙነት ለማሳየት የዋሉት የትረካ ስልቶች ምን ምን ናቸው? በልብ ወለዶቹ የተላለፉት መልእክቶች ምንድናቸው? የሚሉት ጥያቄዎች ላይ ያተኩራል።

ስለስደትና ስደተኞች ሕይወት በተለይም በአረቡ ዓለም ባሳለፉት እውነተኛ ታሪክ ላይ የተመሠረቱ ታሪኮችንና ልብ ወለዶችን ያሳተሙ አሉ (አብርሃም 2019፣ እንዳልካቸው ኃይሉንና ሐፍቱ ካህሳይን ጠቅሶ እንደጻፈው) ። ነገር ግን የአረቡ ዓለም ስደተኝነትና የአውሮፓው ዓለም ስደተኝነት የአካሄድ ስርዐታቸውም ሆነ ዓላማቸው ስለሚለያይ አውሮፓ ላይ መቼታቸውን ያደረጉት ሁለቱ ልብ ወለዶች ተመርጠዋል። ዋና ዓላማውም ሴቶች በሥነ ጽሑፍ ሥራዎቻቸው ሴቶችን እንዴት እንደሚስሏቸው ለማየት ነው። ዊልንትዝ ባካሄዱት ጥናት (Wilentz 1992:385) ጥቁር አሜሪካውያን ሴት ጸሐፊዎች ባህልና ማንነታቸውን በሚጽፏቸው ልብ ወለዶች አማካኝነት ወደ ሚቀጥለው ትውልድ ለማስተላለፍ ይጠቀሙ እንደነበር አሳይተዋል። በዚህ መሠረት ኢትዮጵያውያት ደራሲዎች ሴቶችና ወንዶች ዐበይት ገጽ ባህርያቱን፣ እንዲሁም ልጆቻቸውን እንዴት እንደሰሏቸው ቤተሰቦቻቸውንም ለመገንባት የሄዱበትን ርቀት ይህ አጭር ጥናት ይመረምራል። ሐልመኛዋ እናት እና ሐዋርያው

² የኢትዮጵያውያንና የአውሮፓውያን የዓመት አቆጣጠር ለመለየት የሚከተለውን መንገድ ተጠቅሜያለሁ። የደራሲዎቻቸው ስሞች በአማርኛ ብቻ የተጠቀሱት እንደ ኢትዮጵያ አቆጣጠር ሲሆኑ፣ የመነሻ ሥራው ከሆነው በእንግሊዝኛ የተጻፈ ከሆነ ወይም ደግሞ በአማርኛ እና በቅንፍ ውስጥ ደግሞ ከመነሻ ቋንቋው እንግሊዘኛ በቅንፍ ከዓመተ ምሕረቱ ጋር ከተጻፈ ኅትመቱ በአውሮፓውያን አቆጣጠር መሆኑን ልብ ይሏል።

ልጅ እንግሊዝና አሜሪካ ውስጥ ነዋሪ በሆኑ ኢትዮጵያውያን መጻፋቸውና በተቀራራቢ ጊዜ መታተማቸው የአንድ ዘመን ትርክትን ሊያንጸባርቁ ይችላል በሚል እሳቤ ትኩረት ተደርጎባቸዋል። ከሞላ ጎደል ተመሳሳሪ ያለው የታሪክ መዋቅርና አጨራረስ መታየቱና ለንጽጽር አመቺ መሆኑ ሌላው የተመረጠበት ምክንያት ነው።

የጥናቱ ፋይዳና አደረጃጀት

የዲያስፖራ ሥነ ጽሑፍ ከአገርና ከአህጉርም አልፎ ዓለም ዐቀፋዊ መስተጋብርን ለመቃኘት ይረዳል። በምናብ ከአንዱ ወደሌላው አገር ያስገዝናል (Fazal 2021; Wilentz 1992:386)። ሰዎች ከሚሰደዱባቸው ምክንያቶች መካከል ፖለቲካና ድህነት በዋናነት ይጠቀሳሉ (Abraham 2019:83)። የሚሰደዱ ሰዎች ቁጥር መብዛቱ ጉዳዩን ከተለያዩ የዕይታ መስመሮች መመርመር አስፈላጊ መሆኑን ያመለክታል። በመሆኑም ይህ ጥናት የባህልና የአገር ፍቅርን እንዲሁም ማንነትን ከትውልድ ወደ ትውልድ ለማሸጋገር ደራሲዎቹ ያደረጉትን ጥረት ለማየት መርዳቱ አንዱ ፋይዳው ነው። ከዚህ ጋርም ስደትና ስደተኞች የሚገጥሟቸውን ሥነ ልቦናዊና ባህላዊ ግጭቶች በጥልቀት ለመረዳት የሚያስችል ጥናት ለማድረግ ያነሳሳል የሚል እምነት አለ።

ይህ ጥናት ከዚህ በላይ ከቀረበው ዳራ በተጨማሪ አራት ክፍሎች አሉት። የመጀመሪያው ክፍል የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት ሲሆን፣ በተመሳሳይ ርእስ ጉዳይ ላይ የተሠሩ ጥናቶች እንዲሁም ጥናቶቹ ከዚህኛው የሚለዩባቸው ነጥቦች ተዘርዝረዋል። ስለዲያስፖራ ምንነትና መለያ ባህርያት እንዲሁም ለጥናቱ የተመረጡት ንድፈ ሀሳቦች ምንነት ላይ ማብራሪያ ተሰጥቷል። ሁለተኛው ክፍል ሐዋርያው ልጅ እና ህልመኛዎ እናት ልብ ወለዶች ውስጥ የተንጸባረቁ ዋና ዋና የትረካ ስልቶች ቀርበዋል። በሦስተኛው ክፍል ደግሞ በልብ ወለዶቹ የይዘት ትንተና ላይ ተመስርቶ የተላለፉት መልእክቶች ወይም ጭብጦች ላይ ማብራሪያ ቀርቧል። በመጨረሻም ማጠቃለያና ምክረ ሀሳቦች ተሰጥተዋል።

የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት

በዚህ ንዑስ ክፍል ኢትዮጵያውያት ዲያስፖራዎች ሕይወት ላይ ያተኮሩ ልብ ወለዶች ላይ የተደረጉ ጥናቶችን ዳሰሳ፣ የዲያስፖራ እሳቤና መገለጫዎች፣ እንዲሁም የሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብ ገለጻዎች ቀርበዋል።

ልብ ወለዶች ላይ የተደረጉ ጥናቶች

ኢትዮጵያ ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው ዜጎቿ በሌሎች አገሮች ይኖራሉ። በህጋዊም፣ ህጋዊ ባልሆነ መንገድም ተገዘው በመካለኛው ምሥራቅ፣ በሰሜን አሜሪካና በአውሮፓ የሚኖሩት ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው ኢትዮጵያውያንና ኢትዮጵያውያት ይገኛሉ (Kuschminder and Siegle 2010:2)።

ኢትዮጵያውያን ዲያስፖራዎችን በሚመለከት የተደረጉ በርካታ ጥናቶች ቢኖሩም፣ ከዚህ ጥናት ጋር ቀጥታ ግንኙነት ካላቸው ጥናቶች መካከል የአብርሃም “Violence, Defiance and Determination as Morally Justified Traits: a Cognitive Poetic Study of Women’s Representation in the Novel *Tiqurua Pilot*” (2019) እና የባላሾካ “Rebecca Haile “a New Star in the Ethiopian Literary Firmament” (2016) ሥራዎች ሴቶችን በዲያስፖራ ሥነ ጽሑፍ ውስጥ የተመለከቱ ናቸው።

አብርሃም የብሩክ ከበደ ጥቁሯ እመቤት ላይ ባካሄደው ጥናት፣ ሮዜ የተባለችው ዐቢይ ገጸ ባህርይ በፖለቲካ ምክንያት ጀርመን አገር በስደት ስትኖር የደረሰባትን እንግልትና ያመጣችውንም የባህርይ ለውጥ ያሳያል። ከአገር ቤት ጀምሮ የልጅነት ህልሚን ማሳካት አለመቻሏ፣ ወደ ጀርመን ከሄደች በኋላ የነበራት የመማርና የማደግ ህልም እንደገናም በኖ የቀረ ስለመሆኑና በጣም ኃይለኛና ጨካኝ ለመሆን የተገደደችበትንም የታሪክ ሂደት ይተነትናል።

ሌላው ጥናት በርብቃ ኃይሌ ረጅም ግለታሪካዊ ልቦለድ ላይ በባላሾቫ የተሠራው ጥናት ነው (Balashova 2016)። ርብቃ በስደት ካደገችባት አሜሪካ ወደአገር ቤት መጥታ ማንነቷን ለማወቅ ያደረገችውን ጥረትና ኩራት የሚሰጣትን የኢትዮጵያን ታሪካዊና መልክዐ ምድራዊ ገጽታ አሳይታለች። መቼቱ ኢትዮጵያ ነው። ቤተሰቦቿ አሜሪካ የሚፈልጉትን ሁሉ አግኝተው የኖሩ ከመሆናቸውም በላይ ከአገራቸው ጋር ያላቸውን ትስስር አጉልታ አንጸባርቃለች። ባለታሪካ ርብቃም ብትሆን ከኢትዮጵያ ርቃ ብትኖርም በደሚ ውስጥ ኢትዮጵያዊነት ያለ መሆኑን፣ ሃይማኖተኛ ወይም አማኝ ባትሆንም፣ ከሌላ አገር ዜጋ ጋር በመሠረተችው ጋብቻ የልጅ እናት ባትሆንም፣ ቋንቋውን ባትናገርም፣ ኢትዮጵያዊነቷ ከውስጧ የማይወጣ ማንነቷ መሆኑን በመጽሐፏ ጎልቶ ተጠቅሷል።

ይህ ጥናት ከሁለቱ ከሚለይባቸው ገጽታዎች አንዱ በሴት ጾሐፍት ላይ ማተኮሩ ነው። ይዘቱም በባልና ሚስት የአንድ ቤተሰብ አባላት የእርስ በርስ ግንኙነትና አኗኗር ላይ ያተኩራል። የእኔ ጥናት የሚያተኩረው ኢትዮጵያውያን ገጸ ባህሪያት በቀረቡበት ልቦለድ ታሪክ ውስጥ እርስ በርሳቸው ያላቸውን መስተጋብር እንጂ ከሄዱባቸው አገሮች ኅብረተሰብ ጋር ስለሚኖራቸው ግንኙነት አይደለም። ሌላው ልዩነት የንድፈ ሐሳብ ምርጫ ነው። ከላይ የተጠቀሱት ጥናቶች የሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብን በመጠቀም የተሠሩ ጥናቶች አይደሉም።

የዲያስፖራ ምንነትና መገለጫዎች

የዲያስፖራን ምንነትና ጠባይ ለመግለጽ የተደረጉ ጥናቶች ከጊዜ ወደ ጊዜ የመበራከታቸውን ያህል፣ ለዲያስፖራ የሚሰጡት ብያኔዎችም ከነባራዊው ሁኔታ አኳያ እየሰፉ መጥተዋል። ዲያስፖራ የሚለው እሳቤ ጥንተ አመጣጡ ከግሪክ ቢሆንም በስፋት ጥቅም ላይ የዋለው ግን የቅኝ አገዛዝ ከፍልስጥኤም ያስወጣቸውንና በመላው ዓለም የተበተኑትን አይሁዳውያንን ለመግለጽ እንደነበር ዊሌንት-ዝ ጽፏል (Wilentz 1992:385)። በባርነት ምክንያት ከቀያቸው ተፈናቅለው ወደምድረ አሜሪካ የሄዱትንም አፍሪካውያን ለመግለጽ ይጠቀሙበትም ነበር። በቅርቡ ከተሰጡት ብያኔዎች ዲያስፖራ ማለት ብዙውን ጊዜ ወደወጡበት አገር የመመለስ እቅድ ያላቸውንና ከመነሻ አገራቸው ርቀው የሚኖሩትን በሙሉ እንደሚያጠቃልል የሚጠቅሱ አሉ (Abraham 2019:82)። እነታደለች ዲያስፖራዎችንም ሆነ በጊዜያዊነት ከአገራቸው ተፈጥሯዊና ሰው ሠራሽ በሆኑ ምክንያቶች ወደተቀባይ አገሮች የሚሄዱትን እንደሚያጠቃልል ይገልጻሉ (Tadeleh, et al. 2020:4)። ማቭራውዲ (Mavraoudi 2007:469)፣ ሶይሳልን በመጥቀስ (2000:2)፣ “... ዲያስፖራ ማለት ከቀያቸው የተፈናቀሉ ወይም ከቀያቸው ተለይተው ወይም ተሰደው በርቀት የሚኖሩ ተመሳሳይ ማንነትና ባህል ያላቸውን የሚመለከት ሲሆን፣ ከዚህ በተጨማሪ ከተለዩት ምንጭ ማኅበረሰባቸው ጋር በአካል ሳይሆን ጥብቅ የሐሳብና የመንፈስ ቁርኝት ያላቸው ናቸው” ብለዋል።

ሼይን እና ባርት ደግሞ #ዲያስፖራዎች በእኛ ብያኔ፣ የብሄርና የሃይማኖት ማንነታቸው ምንጭ ከሆነው አገራቸው በተለየ ስፍራ በቋሚነት ኑሯቸውን የመሠረቱ ናቸው። የዲያስፖራ አባላት - በአገራቸውም ሆነ ከአገራቸው ውጪ ባሉት ሰዎች ማለት ነው፣ የተነሱበት አገራቸው ኅብረተሰብ አካል እንደሆኑና ከአገራቸው ጉዳይ ጋር በተገናኘ ትስስር ያላቸው ተደርገው ይወሰዳሉ; (Shain and Barth 2003:452) ብለዋል። መነሻቸውን ሁሌም የማይረሱ፣ ተመልሰው ህልማቸውን የሚፈቱበት፣ ሀብታቸውንና ዕውቀታቸውን የሚያፈሱበት፣ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ባህላዊና ትእምርታዊ እሳቤዎቻቸውን የሚወክሉበት ነው።

ዊልያም ሳፍራን (Safran 2005) እንደሚሉት፣ ዲያስፖራዎች መገለጫዎች አሏቸው። የመጀመሪያው መገለጫ ከላይ እንደተገለጸው ከአገራቸው በተለያዩ ስበቶች ተሰደው በሌሎች አገሮች መኖራቸው ነው። እነዚህ ሰዎች የቀደምት ወላጆቻቸውንና ዝርያዎቻቸውን ልማድና ባህልም ይዘው የሚያስቀጥሉ ናቸው። የቀድሞ ማንነታቸውን ፈጽሞ አይረሱም። ከዚህም በላይ በሚኖሩባቸውም አካባቢዎች ሰዎች ዘንድ ተቀባይነትንና ክበሬታን የሚያገኙ አይመስላቸውም። እናም ሁሌም ባይተዋርነት ይሰማቸዋል። ሁልጊዜም አገራቸው መግባትን ያልማሉ። ዘመዶቻቸውንና ያደጉበትን ቀየ ይናፍቃሉ። ከዚህ በተጓዳኝ የራሳቸው ማንነትና ኩራትም እንዳላቸው ያምናሉ። ዲያስፖራዎች በሰፈሩበት አዲስ አካባቢ ጠንክረው የሚሠሩትም ወደኋላ ጥለዋቸው በመጡት አገሮቻቸው ውስጥ ያለውን መጥፎ ሁኔታ ወደ ጥሩ ለመለወጥ በማሰብ ነው (Safran 2005)። ከብያኔዎቹ

እንደምንገረዳው የጋራ ቋንቋ መናገራቸው፣ የጋራ እሴትና እምነት መኖሩ፣ እነዚህንም የበለጠ በተገነዘቡ ቁጥር ቋሚና የማይለወጡ መሆናቸው ተጠቅሷል። እዚህ ላይ ማንነትን ተፈጥሯዊ እንደሆነ አድርጎ የመውሰድ ዝንባሌ ይስተዋላል። ይህም ማለት ማንነት ከባህልና ከአካባቢ ጋር የማይፋታ እንደሆነ ተወስኗል።

የሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብ

የሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብ (Theory of Gender) የዚህ ጥናት ትንተና ማዕቀፍ ነው። ከሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብም ማኅበረሰባዊ መስተጋብር (Social constructionism) ተመርጧል። የሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብ በአንድ ማኅበረሰብ ውስጥ የሚኖሩ አባላት በእኩልነት ላይ ባልተመሠረተ ግንኙነት የሚመሩትን አኗኗር በመተቸት ላይ ያተኮረ ነው (Agaredech 2013, Englestad and Gerard 2005)።

ማኅበረሰባዊ መስተጋብር ንድፈ ሐሳብ ተፈጥሮ ሁሉንም ሴቶችና ወንዶች በየጾታ ምድባቸው ተመሳሳይ ብታደርጋቸውም፣ ከሚኖሩበት ነባራዊ ሁኔታ ውጪ አለመሆናቸውን፣ የሚመሩትም የሚኖሩበት ማኅበረሰብ በሚሰጣቸው መርህና ስፍራ መሆኑን ይተነትናል። በመሆኑም በብዙ ስፍራዎች ሴቶች ከወንዶች ያነሰ የንብረት ባለቤትነት፣ ዝቅተኛ የሆነ የፖለቲካ ተሳትፎና ማኅበራዊ ወሳኝነት ሚና ነው ያላቸው (Lombardo 2016:125)። ፈጣን ማኅበረሰባዊ ለውጥ በሚኖርባቸው ወቅቶችም አዳዲስ አተያዮችንና የለውጥ አቅጣጫዎችን ለመለየት የሚያስችል አካሄድን ያመለክታል (Galbin 2014:91)። በዚህ መሠረት ማኅበራዊ መስተጋብር ላይ የሚያጠነጥነው የሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብ ወንዶችና ሴቶች በሕይወት ውስጥ የሚኖራቸው ግላዊ፣ ማኅበራዊና ፖለቲካዊ መስተጋብር ኅብረተሰብና ፖለቲካዊ ሥርዓቱ በገነባው ሥርዓት ላይ መመሥረቱን መነሻ በማድረግ ማኅበረሰብ የሴቶችንና የወንዶችን ግንኙነት መሠረቱ በተፈጥሮ ካላቸው ልዩነት የመነጨ አስመስሎ ማቅረብን በጽኑ ይቃወማል። ማኅበረሰቦች ለወንዶችና ለሴቶች የሚሰጣቸው ኃላፊነቶችና የሥራ ድርሻዎች ከተፈጥሮ ማንነታቸው ጋር እንደማይገናኙ ይከራከራል።

ሴቶችን ለዝቅተኛ የኑሮ ደረጃ የሚዳርጋቸው የማኅበረሰብ አስተሳሰብና አመለካከት መሆኑን አጃላ ያስረዳሉ (Ajala 2016:8)። ስለሆነም በዚህ በሴቶች ላይ አሉታዊ ተጽእኖ የሚፈጥር አስተሳሰብና አመለካከት ለውጥ ላይ መሥራት ይጠበቃል። ልብ ወለዶች አዎንታዊ የአመለካከት ለውጥ ለማምጣት የሚረዱ መሆን አለባቸው። አጃላ ባደጉት አገሮች የተሻለ የሴቶችና የወንዶች እኩልነት መኖሩን ይገልጻሉ።

የሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብ ትችት መነሻ ከሆኑት መካከል የቤት ውስጥ ጥቃት ዋነኛው ነው። የቤት ውስጥ ጥቃት (Domestic Violence) ብዙውን ጊዜ በሴቶችና በሕጻናት ላይ የሚፈጸም ድርጊት ነው። የቤት ውስጥ ጥቃት ከሩቅ ከሚመጣው ይልቅ በቅርብ የቤተሰብ አባላት የሚፈጸመው እንደሚባዛ ቦይል (Boyle 2005) ጽፈዋል። ጥቃት በአንዲት ሴት ላይ በማንኛውም ሁኔታ ሊፈጸም ይችላል። ሌላው ቀርቶ በእርግዝና ወቅት ከባልደረቦቻቸው ጥቃት የሚደርስባቸው ሴቶች ቁጥር ከአገር አገር ቢለያይም የሚያጋጥም ክስተት እንደሆነ ጥናቶች ያመለክታሉ። በእንግሊዝኛ ተናጋሪ አገሮች የሚደርሰው የጥቃት መጠን 14.5 በመቶ ሲሆን፣ በሂስፓኒክ አገሮች 23.6 በመቶ፣ 20.5 በመቶ ደግሞ ሁሌም ጥቃት አድራሽ ከሆኑ የትዳር አጋሮቻቸው ወይም ወዳጆቻቸው ጋር በሚኖሩ ሴቶች ላይ ይፈጸማል (Jasinski 2004:48)። በከተሞችም ዝቅተኛ የኢኮኖሚ እና የትምህርት ደረጃ ባላቸው ሴቶች በብዛት ለባሎቻቸው ጥቃት እንደሚጋለጡ የሚያሳዩ ጥናቶችም እንዳሉ ጃሲንስኪ አስፈረዋል። ከእነዚህም በተጨማሪ፣ ማኅበረሰባዊ ጠገን ወይም አጋዥ የሌላቸውም ሴቶች ለባሎቻቸው ጥቃት ይጋለጣሉ (Jasinski 2004:54)። የአልኮል ሰብኝነት፣ የሥራ አጥነት፣ እና የችግር ጊዜዎች ወንዶች ሴቶች ላይ ለሚፈጽሙት ጥቃት በምክንያትነት ይነሳሉ (Nadelhaft 1984:249)።

ጃሲንስኪ አያይዘውም፣ ሴቶች ላይ የሚፈጸም ጥቃት ወይም አካላዊ ድብደባ ሁለት አይነት ገጽታ እንዳለው ጽፈዋል። አንዱ ተደጋጋሚ ያልሆነውና አልፎ አልፎ የሚያጋጥመው ቀላል ድብደባ ነው። ይህ አይነቱ ድርጊት በአንዳንድ ባህሎች ስለመፈቀዱም ይጠቅሱና ድርጊቱ ባህላዊ እውቅና የተሰጠው

ስለሆነ የሕግ ተጠያቂነትን ለማምጣትና ለመተግበር አስቸጋሪ ነው ይላሉ። ሁለተኛው በጣም የተደጋጋመውና ኃይል የተቀላቀለበት ድብደባ ሲሆን ክስተቱና አጋጣሚው ከደብዳቤዎቹ ግለሰባዊ የባህርይ ችግር ጋር ይያያዛል። የአእምሮ ህመምና የባህል ግጭት፣ ተቀባይነትን ማጣት፣ በአፍቃሪዎቻቸውና በአካባቢዎቻቸው መገለልና የቋንቋ ችግር እንደ ችግር ተጠቅሰዋል። ራሳቸው ላይ በልጅነታቸው ጥቃት የተፈጸመባቸው ሰዎችም ሲያድጉ በትዳር አጋሮቻቸውና በቤተሰቦቻቸው ላይ ጥቃት ሊፈጽሙ እንደሚችሉ በይል ጥናቶችን ጠቅሰው አመላክተዋል (Boyle 2005)።

የሴቶችና የወንዶች ማኅበረሰባዊ ስፍራ ከዘመን ዘመን፣ ከባህል ባህል፣ ከአገር አገር የሚለያይ መሆኑ፣ ሴትነትንና ወንድነትን የምናይባቸው መነጻጸኞች አንጻራዊና በተመልካቹ ባህልና እምነት ላይ የተመሠረቱ መሆናቸውን ያሳያል። በዚህ መሠረት ይህ ጥናት ተጠኝዎቹ ልብ ወለዶች ኢትዮጵያውያን ወንዶችና ሴቶች ከፈለቁበት ኅብረተሰብ ተነጥለው ወደ ሌሎች አህጉር ሲሄዱ የሚኖራቸው ግንኙነት ተለዋዋጭ እንደሆኑና እንዳልሆኑ፣ ይህም በእነርሱና በሚወልዷቸው ልጆች ላይ አንድምታ እንዳለውና እንደሌለው ይመረምራል።

የሥርዓተ ጾታ ግንኙነት በሐዋርያው ልጅ እና በህልመኛዋ እናት ልብ ወለዶች

በዚህ ንዑስ ርዕስ ስር ከድርሰቶቹ ውስጥ የተነቀሱ አራት ዐበይት የልብ ወለድ አላባውያን ተተንትነዋል። እነዚህም፣ የልብ ወለዶቹ ታሪኮች፣ የአንጻር አጠቃቀማቸው፣ የገጸ ባህርያቱ አሣሣል፣ እንዲሁም ደግሞ የልብ ወለዶቹ ጭብጦች ናቸው።

ታሪክና ይዘት

የሒሩት ሐገስ ባለ200 ገጾች ሐዋርያው ልጅ (2003 ዓ.ም) ትውልዷ አዲስ አበባ ከተማ ፈረንሳይ ለጋስዮን አካባቢ ሆኖ ከታናሽ ወንድሟ ከፍቅሩ ጋር አሜሪካን አገር በዴንቨር ከተማ በምትኖረው በትእግስት ላይ ያጠነጥናል። በምትኖርበት ከተማም በሕዝብ ቤተ መጻሕፍት ውስጥ ከሄኖክ ጋር ትተዋወቃለች። ትውውቃቸው በአጭር ጊዜ አድጎ ወደፍቅረኛነት ይለወጥና ትጠንቀቅለች። ነገር ግን ከፀነሰች ጀምሮ ባለመግባታቸው ምክንያት ግጭት ውስጥ ይገባሉ። ግጭታቸው ከሮ ህጻኑ ከመወለዱ በፊት ይለያያሉ። መለያየታቸው ትእግስትን በሥነ ልቦናና በአካላዊ ጤና ተጎጂ ያደርጋታል። ሆኖም በሌሎች ስደተኞች አጽናኝነትና በህክምና እርዳታ ወደራሷ ተመልሳ ልጇን በላጤነት ማሳደግ ትቀጥላለች። በተወለደ ጊዜ ኤርሚያስ በሚል የሰየመችውን ልጇን በእርሱ መወለድ ምክንያት ሕይወት እንዳስተማረችት፣ ከገጠመኗ ተምራ የሕይወትን ሌላ ገጽታ እንድታይ ያስቻላት መሆኑን ለመግለጽ ሐዋርያ በሚል ትሰይመዋለች (ሒሩት 2003:192)።

የአታለም እሸቴ ህልመኛዋ እናት (2004 ዓ.ም) መቼቱን ኢትዮጵያና እንግሊዝ አድርጎ የተጻፈ ባለ473 ገጾች ልቦለድ ነው። ዋናዋ ገጸ ባህርይ ትርጉሙ እናቷ ሦስተኛ ወንድሟን በምትወልድበት ሰዓት በመሞቷ አዲስ አበባ ፊት በር አካባቢ ከገጠር በመምጣት በአያቷ፣ አጎቶችና አክስቶቿ ቤት በቅምጥል ያደገች ነች። የ9ኛ ክፍል ተማሪ ሳለች የዩኒቨርሲቲ ተማሪ ከነበረው ከማቴዎስ 16 ዓመት ሳይሞላት የናታንን ትወልዳለች። ከማቴዎስም ጋር አብራ መኖር ትጀምራለች። የምትጠበቀውን ያህል በትምህርቷ ሳትገፋ የቤት እመቤት ሆና ሲኖሩ ማቴዎስ ለሦስተኛ ዲግሪ የትምህርት እድል በማግኘቱ ሦስት ልጆቻቸውን ይዘው ወደ እንግሊዝ ይጓዛሉ። ለትርጉሙ የአዲሱ አካባቢ ሕይወት እንደጠበቀችው አልሆነላትም። ከማቴዎስ በሚደርስበት መልክ ብዙ ጥቃት ለሥነ ልቦናዊና አካላዊ ጉዳት ትዳረጋለች። በመጨረሻም እርሷም እንደትእግስት በኢትዮጵያውያንና በአፍሪካውያን ስደተኞች ድጋፍና በህክምና እርዳታ ከደረሰባት አደጋና የሕይወት መመስቃቀል አገግማ ኑሮን እንደአዲስ ትጀምራለች። ወደአገር ቤት በመመለስም የበጎ አድራጎት ሥራ ላይ ከነቤተሰቧ ትሰማራለች።

ሁለቱን ገጸ ባህርያት የሚያመሳስላቸው በፍቅር ሳቢያ ማንነታቸውን፣ ህልማቸውን፣ አቅማቸውን፣ ሁሉ ነገራቸውን ማጣታቸው ነው። በሁለቱም ልብ ወለዶች ውስጥ ሴቶች አእምሯቸው ስለ መሆኑን፣ በአንድም ሆነ በሌላ መልኩ የጥቃት ስለባዎች መሆናቸው ነው የተተረከው። ከሴቶቹም ባሻገር የተወለዱት ልጆች ግራ በገባው የወላጆቻቸው ግንኙነት ይታወካሉ፣ ይረባሻሉ።

የአንጻር አጠቃቀም

ሁለቱም መጻሕፍት የተተረኩት በአንደኛ መደብ አንጻር ነው። ህልመኛዎ እናት (እታለም 2004) ታሪኩ የሚጀምረው አንዲት ለትምህርት ወደእንግሊዝ አገር የሄደች ኡጋንዳዊት ከትርሲት ጋር አብረው ለመኖር በተገናኙበት የተከራይ አከራይ አጋጣሚ ነው። የመጀመሪያዎቹን ሦስት ምዕራፎች ይህች ኡጋንዳዊት ናት የምትተርከው። ኢቮን ትባላለች ። አንባቢያን ከኢቮን ጋር እስከ ገጽ 60 እንቆይና ወደ ትርሲት ኑዛዜያዊ ትረካ እንገባለን። ሆድ ያባውን ብእር ያወጣዋል በሚል ርእስ የተጻፈውን የትርሲትን ረቂቅ ብሩክ በአማርኛ እያነበበ፣ ለኢቮንም እየተረጎመ ያስገብላል። የኢቮን መኖር የታሪኩን ዐውድ በመጨረሻ እንዲሰፋ ያደርገዋል። አፍሪካዊነት ሥነ ልቡናን ያገዝፍልናል።

የአንጻር መቀየሩ በምክንያት ነው። ሦስቱም ተራኪዎች፣ (ኢቮን፣ ዋናዋ ባለታሪክ ትርሲት እና ብሩክ) በተጋመደ የሕይወት ሰንሰለት ይተሳሰራሉ። ትርሲት የሰበከችው የጋብቻ አይነት በኢቮንና በብሩክ፣ በትርሲትና በልጅነት ጓደኛዋ በኤርሚያስ ይተረጎማል።

የሒሩት ሐጎስም ሐዋርያው ልጅ ትረካ ከመነሻው እስከ መጨረሻው ባለታሪካ ትእግስት ያጋጠማትን፣ ትውስታዋን፣ ስሜቷን ከአገር ቤት እስከ አሜሪካ ያለውን ተሞክሮዋን ትነግረናለች።

በዚህ አንደኛ መደብ የትረካ አንጻር አንባቢዎች ስለገጸ ባህርያቱ ዝርዝርና ጥልቅ ትንታኔ ይሰጣቸዋል። ስሜታቸውን፣ ሀሳባቸውን፣ ዕይታቸውን፣ ትካዜያቸውን ራሳቸው ሴቶቹ ባለታሪኮች ይነግሩናል። የተራኪዎቹን ታማኝነት፣ ወይም ቅንነት (honesty) እንመለከታለን። የአንጻር ምርጫቸው ስለሚያነሱት ጭብጥና ስለሚገልጧቸው ሌሎች ገጸ ባህርያት ከተራኪዎቹ ባለታሪኮች ገለጻ ውጪ እንዳናውቅ አድርጎናል።

በሁለቱም ልብ ወለዶች ስለወንዶቹ የሚነገረን፣ ድርጊቶቻቸውን የምንከታተለው በሚስቶቻቸው ዐይን ስለሆነ ለወንዶቹ የጠባይ መለዋወጥና ድርጊት ምክንያት እናጣለን። ለምሳሌ የማቴዎስንና የትርሲትን አኗኗር ብንወስድ እንግሊዝ አገር ከሄዱ በኋላ ተረፈው የምትሠራውንና የምታገኘውን ደሞዚን በእጇ እንዳይገባ በመቆጣጠር ኢኮኖሚያዊ ነጻነቷን ይነፍጋታል። ጠንክራ የምትሠራው ለእርሱ ትምህርት ለመክፈል ሆኖ ሳለ ከልክ ያለፈ የበላይነትና አምባገነንነት ይቆጣጠራታል፣ ገቢዋን እርሱ ይቀበላል።

ማቴዎስን የማይጨበጥ የሚያደርገው በዚህ ሁኔታ ውስጥ ያለችውን ባለቤቱን ሥራ እንዳትሄድ መከልከሉ ነው (እታለም 2004:268)። ከሰዎች ጋር ማኅበራዊ ግንኙነቷ የጠነከረ በመሰለው ጊዜ ሁሉ መኖሪያ አካባቢ ይቀያይራል። ከምታመጣው ገንዘብ ይልቅ እርሷን እንዳያጣት ይሰጋል። ከሌላ ሴት ጋር አዲስ ሕይወት ጀምሮ ሳለ፣ ይህን ለምን እንደሚያደርግ አንባቢዎችን ግራ ያጋባል።

ሄኖክም ተመሳሳይ ባህርይ አለው (ሒሩት 2004)። ትእግስት ፍቅሩንና እንክብካቤውን ማግኘት እንዳልቻለች እና እንደሚጠላት ነው የምትነግረን። አብሯት ጊዜ ማሳለፍን አይሻም። ሌላ ጊዜ ደግሞ ይህን የሚቃረን ድርጊት ይከውናል። ለምሳሌ በእርግዝናዋ ወራት አገር ቤት ድንገት ተነስቶ ይሄዳል። ከአገር ቤት ሲመለስ ውድ ልብሶች፣ የአባቷን በድምጽ የተቀዳ ወጋቸውን ሳይቀር ይዞላት ይመለሳል። ግን በዚያ አይጸናም።

የገጸ ባህርያት አሳሳል

ሁለቱም ጥንዶች በጠንካራ ግጭትና አለመግባባት ውስጥ እያሉ አንዳቸው ያለሌላቸው መኖር እንደማይችሉ በተደጋጋሚ ሲናገሩ እናነባለን። ይህ አባባል ተደጋግሞ የሚነሳው ስለመለያየትና ፍቺ ሲነሳ ነው። ለምሳሌ ትርሲት ከእርሱ ተለይታ መኖር እንደማትችል ማቴዎስ ደጋግሞ ይናገራል። ከእርሱ ተለይታ መኖር የማትችለውም ደካማና አቅመ ቢስ ስለሆነች መሆኑንም ያስረዳል። እንደትዳር አጋር ሳይሆን እንደተመጽዋች፣ እንደጥገኛ ያያታል። ለእርሱ እንደምታስፈልገው፣ ክፍተቱን እንደምትሞላ አይረዳትም።

ይህ አቋም በትርጉሙም በኩል ይንጸባረቃል። ማቴዎስ ከእርሷ ተለይቶ መኖር እንደማይችል ደጋግማ ትናገራለች (እታለም 2004:116)። የእርሷን እንክብካቤ እንደሚሻ ታምናለች። አገር ቤት ሳሉ፣ ገና በወጣትነቷ እቤት ውስጥ ተጠቅልሎ ተኝቶ በር ከፍቼ አላስገባም ሲላት የሚከተለውን ታነበንባለች።

የማደርገው ጭንቅ አለኝ። ዝም ብዬ ትቼው ወደቤት እንዳልሄድ፣ ሲነሳ የሚቀምሰው የለም። እንደሰው ሻይ ቡና አፍልቶ እራሱን ማስተናገድ አይሆንለትም። እኔ ከሌለሁ ግጥም ብሎ ይጠብቀኛል እንጂ ያለውን አሟሙቆ መብላት እንኳ አይወድም። እኔም ይህን ስለማውቅ አብረን ለመግባት የማንችልበት ሁኔታ ከሆነ በተቻለኝ ከሱ ቀድሜ ነው እቤት የምገኘው። እና አሁን የማደርገው ግራ ገባኝ። እንደገና አልማዝ ካየቼኝ ምን እንደምመልስላት ግራ ገባኝ። የቡናው ሽታ መጣና አወደኝ። #የታደለች፣ እኩል መጥተን እኔ ገና ወደቤት እንኳ አልገባሁም፣ አልኩ በቅናት። (እታለም 2004:190)

ትርጉሙ ማቴዎስ ኑሮን አይችልበትም እያለች ብታዝንለትም (2004:329) በአንጻሩ እርሷ እንደምትገምተውና እንደምታምነው እርሷ ላይ ጥገኛ ሆኖ አይዘልቅም። በተመሳሳይ ሄኖክም ትእግስት ከቤቱ ስትወጣ ያለእርሱ እርዳታ መኖር እንደማትችልና በስድስት ወር ውስጥ ተመልሳ እግሩ ላይ ወድቃ እንደምትለምነው ይናገራል (ሒሩት 2003:153)።

ሁለቱም ጥንዶች ለአፍታ ቆም ብለው እኔ ከእርሷ ተለይቼ መኖር አይሆንልኝም በሚል አያስቡም። ይህ እርሱ ወይም እርሷ ያለእኔ አይሆንላትም ወይም አይሆንለትም የሚለው አመለካከት ወደራሳቸው እንዳይመለከቱ፣ በተለይም ሴቶቹ ራሳቸው ካሉበት አዘቅት ውስጥ ሊወጡ ስለሚችሉበት ሁኔታና እድል እንዳያስቡ ያደርጋቸዋል።

የሥርዓተ ጾታ ንድፈ ሐሳብ አቀንቃኞች እንደሚያስረዱት አባዊ ሥርዓት በነገሰበት ኅብረተሰብ ውስጥ ሴቶች አቅም ቢስ ተደርገው ይታያሉ፤ ወንዶች ደግሞ በበላይነት የሚኖሩ። ይህን እሳቤ በልብ ወለዶቹ ተንጸባርቆ እናገኘዋለን። ማቴዎስና ሄኖክ የልጆቻቸውን እናቶች ደካማና ጥገኛ ፍጡሮች አድርገው ነው የሚመለከቷቸው። በፍቅር ጅምራ ወቅት የነበረው በጎ አተያይና አድናቆታቸው አብረው ሲቆዩ ይቀየራል።

ሒሩት እንዲህ ጽፋለች፣ “መጽሐፍ ማንበብ ትወጃለሽ ማለት ነው። ብዙዎቹ የአበሻ ሴቶች ማንበብ አይወዱም ሲል አከለበት” (ሒሩት 2003:13)። ቤተ መጻሕፍት ውስጥ በተገናኙ ጊዜ የሚወዷቸውን ዓለም ዐቀፍ ደራስያን ስም እየጠሩ ይደናነቃሉ። እናም አንባቢነቷ ይዘት የነበረውን ሴቶች አያነቡም የሚለውን እሳቤውን የተገዳደረው ይመስላል። ከግምቱ ውጪ መሆኗና አንባቢነቷ ለመግባባት በር ከፍቶለታል። ትእግስትም አገር ቤት ሳለች መጽሐፍ ማንበብ ታዝወትር ነበር።

ሁለቱም ሴት ገጸ ባህርያት አንባቢነታቸው ተደጋግሞ ቢጠቀስም፣ ብስለትና ራሳቸውን የመጠበቅ አቅማቸው፣ የመወሰንና ራሳቸውን ከጥቃት የመከላከል ኃይላቸው ለጊዜውም ቢሆን ደካማ ነው። እነዚህን ሴቶች በዘመናዊነት ተርታ እንደመሰለፋቸው፣ በራስ ሲተማመኑ፣ አንገታቸውን ቀና አድርገው ሲሄዱ አናያቸውም። ማንበብ ወይም መማር በግል ሕይወታቸው ላይ ተጽእኖውን አናይም። ትእግስት የዓለም ዐቀፍ ልምድን አካብታ ጠንካራ ስትሆን አትታይም። ትርጉሙ የእንግሊዞችን ባህልና ደምብ አውቃ መብትና ጥቅሟን ማስከበር አልቻለችም። በራሳቸው ሳይሆን በሌሎች ኅብረትና ትብብር ነው ወደ አዲስ የሕይወት ምዕራፍ የሚሻገሩት። የሁለቱም ፍጻሜ ተመሳሳይ መሆኑ በማንበብና ባለማንበብ መካከል ልዩነት አለመኖሩን እናያለን።

ገጸ ባህርያቱ አቅማቸው ተሟጥጦ ሲወድቁ የሌሎች ፈጥኖ ደራሽነት፣ ተአምራዊ ደግነትና ድጋፍ ከውድቀት ይመልሳቸዋል። ለዚህ ደግሞ በድርሰቶቹ የተንጸባረቀው ሃይማኖታዊ ይዘት ትልቅ ሚና አለው። ሴት ገጸ ባህርያቱ በጣም የጠበቀ የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት አራማጆች ናቸው። የገጸ ባህርያቱ ሕይወት የተሳለበት መንገድም ልክ እንደኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቅዱሳንና ቅዱሳት ገድላዊ ባህርይ አለው። አገር ቤት ሳሉ ያዳበሩት እምነታቸው በባእድ ሀገር ኑሯቸውም ራሳቸውን ለማጽናናት ተጠቅመውበታል። ይህ ሃይማኖታዊ አስተምህሮ በአጋዥነት የሚሰለፉ ዲያስፖራዎችም ዘንድ ይንጸባረቃል። ትእግስትና ትርጉሙ ከመንፈስ ጭንቀት ያገግማሉ፣ ትርጉሙ ከ18 ዓመታት የትዳር ሕይወት በኋላ፣ ትእግስት ደግሞ ከሦስት ዓመታት ትግል በኋላ።

ታሪኮቹ ከሚያጠነጥኑባቸው ሴቶች ጋር በትይዩ የተሳሉት በትዳር የተጎዳኛቸው ማቴዎስና ሄኖክ ናቸው። እነዚህ ወንዶች፣ ልጅ መውለድ ላይ እንጂ ኃላፊነት ለመቀበል ብዙም ዝግጁ ያልሆኑ ሆነው ተሥለዋል። የተጓዳኞቻቸውን መጸነስ መጀመሪያ ሲሰሙት ያስደስታቸዋል። ለምሳሌ ማቴዎስ እንግሊዝ አገር ከመምጣታቸው በፊት በድህነት ዘመኑ ልጅ ሲወለድለት በደስታ ይቀበላል። በቀጣይ ግን ከተንከባካቢነት ድርሻ፣ ከአባትነት ይሸሻል። ሄኖክም ትእግስት መጸነሷን ባወቀ ሰሞን የተደሰተው ደስታ እስከመጨረሻው አይዘልቅም። ውሎ አድር እንድታስወርደው ይነግራታል።

አንዳንድ ጥናቶች እንደሚያሳዩት፣ ወንዶች የትዳር አጋሮቻቸው መጸነሳቸውን ካወቁ በኋላ የጠባይ ለውጥ በማምጣት የቤት ውስጥ ጥቃትን ወደመፈጸም ያዘነብላሉ። ለዚህ ምክንያቶቹ ከሆኑት መካከል፣ ኃላፊነትን መፍራትና የኢኮኖሚ እጥረት ይጠቀሳሉ (Nadelhaft 1984)። ወንዶች በሴቶች ላይ ጫና የሚፈጥሩት በኢኮኖሚ ወይም ደግሞ ባልተረጋጋ ሁኔታ መኖራቸው መሆኑን ጠቅሰው የሚከራከሩ አጥኚዎችም አሉ። በልብ ወለዶቹ የተሳሉት ወንዶች ግን ከዚህ ለየት ያለ ጉዳይ ያላቸው ይመስላሉ። ሁለቱ ደራሲዎች ግን ለየት ያለ ጉዳይን አንስተዋል። ይህም የፍቅር ምርጫ መቀየርና የወንዝ ተወላጅነትን መሻት ለወንዶቹ የጨቋኝነት ባህርይ መነሻ መሆኑ ተንጸባርቋል።

በሁለቱም ልብ ወለዶች እንደሚታየው ሴቶቹ በመነሻ አገራቸውም ሆነ በመድረሻ ስፍራቸው ተመሳሳይ ናቸው። አስተሳሰባቸውና ማኅበራዊ መስተጋብራቸው አይለወጥም። የግል ሕይወት ሳይሆን የወል ሕይወት ነው የሚመቻቸው። ከኢትዮጵያ ሲወጡ የለመዱት ቤተሰባዊ መዋቅርና ግንኙነት በነበረበት እንዲቀጥል ይጠበቃሉ።

ሁለቱም ልብ ወለዶች ውስጥ የተሳሉትን ሴቶች ገጸ ባህርያት ሁኔታ ስናይ በታሪካቸው ጅምራ የምናስተውለው ወሰን የሌለው ደስታና አንጊ ሕይወትን፣ በፍቅር መንሳፈፍን ነበር። “ለእኔ የደረሰው እጣ ለዓለም ሴቶች ሁሉ እንዲደርሳቸው ተመኘሁ” (ሒሩት 2003:29)። ትእግስት ይህንን የምትለው፣ በፍቅር ጅምራ ወቅት በተፈጠረባት የደስታ ስሜት ውስጥ ሆና ነው። ከዚህ አንጊ ስሜት ቀጥሎ የመጣው ግን የጠበቁትን አለማግኘት ተስፋ ወደመቁረጥ እንደሚያደርስ ያመላክታል። “በዚያን ቀን የተሰማኝን ስሜት ሌላ የሰው ዘር እንዲሰማው አልመኝም” (2003:38)። ሰው እንዳይሰማው ብቻ ሳይሆን ሌሎች ላይ እንዳይደርስ ትመኛለች (2003:103)። በትርሲት የልጅነት ፍቅር ሕይወትም የምናስተውለው ተመሳሳይ ፍንዳታ ነው። ነገር ግን ህይወት እንደጠበቁት አትቀጥልላቸውም።

ሁለቱም ሴቶች ካደጉበት ማኅበራዊ ልማድ በተለየ በመዳረሻ ስፍራዎች በእማውራነት ይጠመዳሉ። ሁሉም ባተሌ በሆነበት አውሮፓ ጠንካራ ማኅበራዊ ግንኙነት መመሥረት በተለይ ለሴቶች የሚከብድ ነው። ሙሉ ጊዜን በልጅ አስተዳደግና በተደራረበ የቤት ውስጥ ኃላፊነት ማሳለፉ አካባቢ እንዳይለምዱ ብቻ ሳይሆን ሁኔታዎች ተመቻቸውላቸው ወይም ፈቅደውላቸው ወደ ሥራ ዓለም የገቡ ሴቶች በሙያቸው እንዳይገፉ ወደኋላ እንደሚጎትታቸው ጥናቶች ያመለክታሉ (Anheier 2017)። ይህ ሁኔታ ሴቶቹን ባዶነት እንዲሰማቸው ያደርጋል። ትርሲት ያልጠበቀችው ሁኔታ ሲገጥማት መጨረሻ ባዶ እጇን መሆኗን ትረዳለች (እታለም 2004:291)። ወደአገር ቤት መመለስ ብትፈልግም ልጆቹን ምን ላድርግ፣ አገራ ሄጄ ምን አሠራለሁ እያለች ታሰላሰላለች። የተጠራቀመ የሥራ ልምድም ሆነ እውቀት ወይም ደግሞ ሀብት የላትም።

ሴቶቹ ገጸ ባህርያት በሕይወታቸው ላይ ለደረሰው ሁሉ ኃላፊነቱን የራሳቸው ያደርጋሉ። ራሳቸውን ይኮንናሉ። የሚከተለውን ገለጻ ለአብነት እንመልከት።

ከሄኖክ ከተለየሁ ለመጀመሪያ ጊዜ የተፈጠረውና የደረሰው ጥፋት በሙሉ የእኔ እንጂ የእሱ እንዳልሆነ ተገለጠልኝ። አስሮ አላስቀመጠኝም፣ የመጀመሪያውን ንቀትም ሆነ ጥላቻ ሲያሳየኝ እግራ አውጪኝ ብዬ መብረር እችል ነበር። ... እናቴ ትዝ አለችኝ። አስራ ሁለት ልጆች ወልዳ ቀጥ ብላ የምትራመደው እናቴ። ችግርን በመሳቅ የምታባርረው እናቴ ናፈቀችኝ። ጥንካሬዋን ተመኘሁት። እኔና እናቴ መጠሪያችን አንድ መሆን ነበረበት? እኔ አንድ ልጅ ወልጄ አንገቴ ጭንቅላቴን መሸከም አቅቶታል (ሒሩት 2003:192)።

ጥቅሱ የሦስት ትውልድ አባላትንና ልዩነታቸውንም ያመለክታል። በምድረ አውሮፓ ተስፋ በመቁረጥ ውስጥ የምትኖረው ትእግስት፣ የ12 ልጆች ወላጅ የሆኑት እናቷ፣ እና ብቸኛ ሆኖ በአሜሪካ ምድር የተወለደው ልጇ። እናቷ ያልተማረችውን ኢትዮጵያዊት ሴት ሲወክሉ ትእግስት የተማረችውን ዘመናዊት ሴት ትወክላለች። ልዩነታቸው መማርና አለመማር ብቻ አይደለም። እናቷ በኑሮ የሚያጋጥማቸውን ማናቸውንም አይነት ችግር ራሳቸው መፍትሄ እየፈለጉ ነው የኖሩት። አገር ቤት ጋብቻ ማለት ጸንቶ መኖር ማለት ሲሆን አውሮፓ በምርጫና በነጻነት ላይ የሚጓዙበት መስመር ማለት ነው። በመሆኑም የችግርና የስቃይ ምንጭ የሆነውን ያለችበትን ሁኔታ ጥላ የመሄድ ምርጫ እንደነበራትም ታመላክተናለች። በዚህም የአገሯ ባህልና ያለችበት ሁኔታ ልዩነት ፍንትው ብሎ ይታያል። መሠረቷ በነበረው ኢትዮጵያዊ ማኅበረሰብ ውስጥ ቅቡል የሆነው በስደት ምክንያት ሄዳ በሰረገችበት ማኅበረሰብ ውስጥ ቅቡል አይሆንም። እንደቀላል ነገር “ ... የመጀመሪያውን ንቀትም ሆነ ጥላቻ ሲያሳዩኝ እግሬ አውጪኝ ብዬ መብረር እችል ነበር” (ሒሩት፣ 2003:192) የሚለው ለዚህ ማሳያ ነው።

ትርሲትም ከቤቷ ከወጣች በኋላ ልጆቿን እየወሰደች ስታዝናና የሚከተለውን ትላለች፣

“አሁን ወደቤታችሁ ሂዱ። ሁሉንም ቀስ ቀስ እያልን እንማከራለን።” አልኩ። ከዚህ የተሻለ ኑሮ ለመኖር ግን ምንም ጥረት ለማድረግ አእምሮዬ ደንዝሟል። ኑሮዬን ካዩ ያዝናሉ ብዬ፣ እስከዛሬ የምኖርበትን ቦታ አላሳዩኋቸውም። በውጪ የቻልኩትን ያህል አዝናንቼ ብቻ እመልሳቸዋለሁ። እሁድና ቅዳሜ ሰው ስለሚበዛ የናታንን የምንጠይቀው ሰኞ ከትምህርት መልስ ነው (እታለም 2004:453)

ከ16 ዓመቷ ጀምሮ ስትገነባ የኖረችው ቤተሰብ ከ18 ዓመት በኋላ ፈርሷል። የመጀመሪያ ልጇ የናታን እናቱ ላይ የደረሰውን በደል መቋቋምና መቀበል ባለመቻሉ በአባቱ ላይ በፈጸመው የበቀል ጥቃት እስር ቤት ገብቷል። አባታቸው ከሌላ ሴት ጋር በመሠረተው ግንኙነት ተለይቷቸዋል።

ለዚህ ሁሉ ውጤት ተጠያቂዋ ራሷ መሆኗን ለራሷ ትናገራለች። “የፈለገውን ቢያደርግ ምን ምስክር አለ? ለሚደርስብኝም አደጋ የሚጠረጥረው የለም። እድሜዬን ሙሉ ስክበውና ጥሩ ስም ስሰጠው ስለኖርኩ ማን እንዲህ ያደርጋል ብሎ ይጠረጥረዋል? በሰው ሀገር ማንስ ይጠይቀዋል? ማንስ ይከራክረዋል?” (እታለም 2004:380) ።

ሁለቱም ዐበይት ሴት ገጸ ባህርያት ለዚህ ጸጸት የዳረጋቸው ከኋላ ማንነታቸው መላቀቅ አለመቻላቸው፣ አካባቢያቸውን ለመምሰል ዝግጁ አለመሆናቸው ነው ማለት ይቻላል። በመጨረሻም ራሳቸውን በመንፈስም በአካልም፣ በጤናም ያውካሉ። በአእምሮ መታወክ ለመድኃኒት ይዳረጋሉ።

የተጣማሪዎቹ የኋላ ታሪካቸውን እርስ በርስ አለመተዋወቅ መሠረታዊው የግጭታቸው ምንጭ ይመስላል። ትእግስትና ትርሲት ደጋግመው ራሳቸውን ሲጠይቁ እንደምናነበው፣ ስለማቴዎስና ሄኖክ አስተዳደግ አለማወቃቸው ይከነክናቸዋል። ትርሲት (እታለም 2004:121 እና 355) ከምን አይነት ሰው ጋር እንደኖረች አለማወቅ ይገርማታል። አንድም ቀን ማቴዎስን ስለቤተሰቡ ስትጠይቀው አንሰማትም። አለመጠያየቃቸው ደግሞ እንዳይተዋወቁ አድርጓቸዋል። የማይተዋወቁ ባልና ሚስት አይግባቡም።

በተቃራኒው ማቴዎስ የአገር ናፍቆትና ትውስታ የሚል ነገር አይሰማውም። ከአገር ቤት ጀምሮ ብቸኛና ዘመድ የለሽ ሆኖ ስለተሣለ አውሮፓ ላይ ስለሚያሳየው ባህርይው አንጠይቅም። ይልቁንም በራሱ ማንነት አለመተማመኑን፣ ለአውሮፓ ትልቅ ስፍራ መስጠቱን እናስተውላለን። “የብዙዎች ፍላጎትና ምኞት ወደሆነው አገር አውጥቼሻለሁ” ይላታል (እታለም 2004:331)። ተምረው ለአገራቸው ስሜት የሌላቸውን ምሁራን ይወክላል። ኩርፊያ፣ የቴሌቪዥን መክፈቻና መዝጊያ አንስቶ ቴሌቪዥን መዝጋት፣ ማጣጣል የሚያሳይት ባህርያት ናቸው። ሥነ ልቡናዊ ጫናቸው ኃይል የሆኑ ንግግሮችን ይናገራታል፣ ይገላምጣታል። የቤት ውስጥ የትዳር ግንኙነቷ ብልሹ መሆኑ፣ ኢኮኖሚያዊ ጥንካሬ የሌላት መሆኑ፣ ታማኝነት ያልነበረው ትዳር እንደነበራት፣ እርሱን የማመኗ ደረጃ የት እንዳደረሳት ቆይታ ትገነዘባለች። ትጸጸታለች። ባደነት ይሰማታል። ትእግስትም እንዲሁ።

በመሆኑም ለዛሬው ችግሮቻቸው መፍትሄ ለማግኘት እንደተቸገሩ ይጠቁመናል። መልሱ ስለሌላቸው የአጋሮቻቸውን ማንነት በመሰላቸው ነው የሚተረጎሙት።

ሁለቱም ወንዶች ዐበይት ገጸ ባህርያት በትምህርት ደረጃ ቢለያዩም በባህርይና በምግባር ይመሰሰላሉ። ከልጆቻቸው እናቶች ጋር በመንፈስ አልተቀራረቡም። ውሕደት አልፈጠሩም። የልጆቻቸውን እናቶች አይረዱቸውም። ይልቁንም እንዳልሰለጠኑና እንደሸክምም ይቆጥሯቸዋል። አንዳንዴም በትንሽ ድጎማ ለብቻቸው ከልጆቻቸው ጋር እንዲኖሩ ይመኛሉ።

የሴቶቹና የወንዶቹ ውስጣዊ ማንነት አለመናበብ፣ ሰው በጣም የተወሳሰበና ውስጣዊ ማንነቱን ሊያነቡት ወይም ሊለውጡት የማይችሉት መሆኑን ያንጸባርቃል።

ትእግስትም ስለቤተሰብ አመሠራረት ያላት እሳቤ ይጣረስባታል (ሒሩት 2003:11)።

አንድ ሰው ብቻውን ሕይወትን እየመራ ሊያከናውን የሚችለው ቁም ነገር በጣት የሚቆጠር ሲሆን፣ ትዳር መሥርቶ ሁለት አካል አንድ መንፈስ በሚሆንበት ጊዜ ግን የሚያከናውናቸው ተግባራትና የሚያገኛቸው ድሎች ገደብ አይኖራቸውም። አንድ ሰው የኑሮ ጓደኛ አገኘ ማለት ህይወት የምታበረክታቸውን ስጦታዎች በሙሉ ቀምሶ እና አጣጥሞ የጣፈጠውን መምረጥ የሚችልበት እድል አገኘ ማለት ነው። ባጠቃላይ አንድ ሰው ትዳር መሠረተ ሲባል ለሁለት እጆቹ ሁለት እጅ፣ ለሁለት እግሮቹ፣ ሁለት እግር፣ ለአእምሮው ደግሞ ሌላ አእምሮ ተጨመረለት ማለት ነው።

በትእግስት እምነት ኑሮ የሰው ልጅ ምርጫ እንጂ በመወለድ የሚገኝ አይደለም (2003: 37 እና 82)።

የትረካዎቹ ዐበይት ጭብጦች

ለትንተና ማዕቀፍነት የተመረጠውን ንድፈ ሐሳብ መሠረት በማድረግ ልብ ወለዶቹ ላይ በተደረገው ምርመራ የሚከተሉትን ሁለት ዐበይት ጭብጦች ለመንቀስ ተችሏል።

ጾታን መሠረት ያደረገ ጥቃት

በገሃዱ ዓለም ወንዶች ለምን ሴቶች ላይ ጥቃት እንደሚያደርሱ ምክንያቶችን የሚዘረዝሩ ጥናቶች አሉ። አንዳንዶቹ ባህልን፣ አንዳንዶቹ ደግሞ የዘር ልዩነትን በምክንያትነት ያነሳሉ። ወንዶች በሴቶች ላይ ጥቃት ለመፈጸም ሕገ መንግሥታዊ መሠረት አላቸው የሚሉም አሉ። ይህ የሚያተኩረው የሴቶች ጥገኝነት በወንዶች ላይ እንዲሆን በሕግ በጸደቀባቸው ማኅበረሰቦች ነው (Nadelhaft 1984)። ሄኖክ ከዚህ አይነቱ ልማዳዊ አስተሳሰብ መምጣቱን የሚያሳየው ከትእግስት ጋር ሲለያዩ የተናገረው ነው (ሒሩት 2003)። “እንኳን የቤት ኪራይ ከፍላ ልትኖር ሆዷንም አትችልም” ይላል (ሒሩት 2003:153)። በተመሳሳይ አስተሳሰብ ማቴዎስም ትርሲትን ያስለቅሳታል (2004:266)። ሥነ ልቦናዊ ጫና ከሚፈጥረው አባባሉ የሚከተለው በተጨማሪ ይጠቀሳል። “ምን አባትሽ ጎደለብሽ፣ በዚህ ጭንቅላትሽ እንኳን ውጪ አገር፣ ባገርሽ ሆድሽን ሞልተሽ ለመኖር አትችይም ነበር። እድጜ ለእኔ በይ፣ ሰው ያላየውን አሳየሁሽ” (እታለም 2004:331)።።

ማቴዎስ አገር ቤትም እያሉ ሆነ ወደ ውጪ አገር ከተጓዙ በኋላ (እታለም 2004:262) የትርሲት የውጪውን ዓለም መላመድ ምችት አይሰጠውም። በሰው አገር ከሰዎች ጋር መገናኘትም ለወንጀል እንደሚያጋልጥ ደጋግሞ ስለሚነግራት፣ ባታምንበትም ትርሲትም ምክሩን ተቀብላ ትኖራለች። በተለያዩ መንገዶች ጥቃት ይፈጽምባታል። አገር ቤት ሳሉ (2004:196) ልብሶቿንና ፎቶግራፎችን ቀዳዷል። በዚያ አላቆመም። “አንድ ቀን እንዲሁ ከማቴዎስ ጋር በትንሽ ነገር ተጣላንና ዐይኔን በቦክስ መታኝ” (እታለም 2004:207)። የሚመታት ስለሚወዳት እንደሆነ ይነግራታል። ተደጋጋሚ ድብደባ ይፈጽምባታል (2004:205)። ምክንያቱ ደግሞ ከቤተሰቦቿ ጋር እርሱን አስመልክቶ የምታወራ ስለሚመስለው ነው። ስለትዳር ሌላ ሰው ማወቅ እንደሌለበት ይነግራታል። ይህን አቋሙን በተለየ ሁኔታም ያነሳላታል። ለምሳሌ እንዲህ ይላታል።

“በሰው ኑሮ ምን አገባሽና ነው መካሪ የሆንሽው! እንደአገርሽ መሰለሽ? ነጮች በነሯቸው ላይ መካሪ አይፈልጉም፤ ሁሉም የሚኖረው የራሱን እቅድና ፍላጎት ይዞ ነው። በሰው ሃይ ሃይታ የሚያደርጉት ነገር የለም። እነሱ እንደተመቻቸው እንደ ህልማቸው ነው የሚኖሩት” አለኝ ክፉኛ ተናዶ። አነጋገራ ያን ያህል የሚያናድድ አልመሰለኝም ነበር። (እታለም 2004: 314)

ማቴዎስ ይህን የተናገረበት ቅጽበት፣ ትርሲት እስቲፋኒን መውለድ እንደማትፈልግ ስትገልጽ በሰማቻት ጊዜ በዝና ለምታውቀው አፍሪካዊ ባሏ እንድትወልድለት በመምከሯ ነው። ማቴዎስ የአውሮፓውያንን አኗኗር መተቸቷ አግባብ እንዳልሆነ፣ የሚሰማትም እንደሌለ አድርጎ ይገስጻት እንጂ ለንግግሩ መንስኤው ድብቅ የሆነውን እቅዱን ባለማወቅ ስለተጻረርችበት ነው። እስቲፋኒ የራሷን ባለቤት ትታ ከማቴዎስ ጋር አዲስ ግንኙነት እየመሠረቱ ነበር። ይህ አጋጣሚ የሚያመላክተን ተጨማሪ መልእክት አለ። ሴቶች ሁሉ ተመሳሳይ አለመሆናቸውን፣ ኢትዮጵያዊቷ ሴት ከሌላው አህጉር ከተገኘችው ሴት የተለየች መሆኗን ያስረዳል።

ትርሲት አካላዊው ብቻ ሳይሆን ሥነ ልቦናዊ ጥቃትም ይደርስባታል። ብዙም የማትረባ መሆኗን ለውጪ ዜጎቹ እንግዶቻቸው ሲናገር ትሰማዋለች (እታለም 2004:265)። ቁጭ ብድግ እያለች የምታስተናግዳቸው ፈረንጅ እንግዶች ከቤተሰብ ጋር መሆኑን ሲመለከቱ፣ ከዚያ በፊት ቤተሰብ እንዳለው ሲናገር አለመስማታቸውን ሲያነሱበት የሚከተለውን ይላል፤

ምን ላድርግ፣ ከልጆቼ ተለይቼ መኖር አይሆንልኝም። በተለይ ከትንሽዋ ልጄ። እናም ለነሱ ስል እሷን ይዞ መምጣት ግድ ሆነብኝ። አለ እራሱን አክክ አክክ እያደረገና ወደ እቃ ቤት መልከት እያለ።

ምነው ብዙ አትግባቡም? አለች ደገመችና ድምጽዋን ዝግ አድርጋ።

አዎ፣ ትንሽ ችግር አለ። ብዙም አትረባም አለ ንግግሩ ለራሱ የቀፈፈው ይመስል ፊቱን ጭፍግግ አድርጎ።... (እታለም 2004:264)።

ከአገር ከወጡ ገና በአምስተኛ ወራቸው ይህንን አባባሉን ስትሰማ ትርሲት እጅግ ትሰበራለች።

ቀናተኛነቱ ሌላው የጥቃት ምክንያቱ ነው። ከምትሠራበት ሆቴል ባለቤቶች እንዲያደርሳት የታዘዘው ሾፌር እቤቷ ስላደረሳት እሳት ለብሶ እሳት ጎርሶ ይጠብቃታል (2004:268)። “የተቃራኒ ጾታ ወሲብ የለሽ ግንኙነት አይዋጥለትም” ትላለች ባሏን (እታለም 2004:227)። ተራ የሆኑ የቴክኖሎጂ መጠቀሚያ መሳሪያዎችን ውስብስብ እንደሆኑ አድርጎ በማቅረብ እንዳትጠቀም አድርጓታል። ከእርሱ ምንም አይነት ድጋፍ አታገኝም። ገንዘብ ከባንክ ማውጣት አትችልም። ሞባይል አጠቃቀም አታውቅም፣ (እታለም 2004:341)። ይህ ከቴክኖሎጂ ባይተዋርነቷ ብዙ እንደጎዳት እናስተውላለን። ሌላም አብነት ይነሳል። የቴሌቪዥን ሪሞትን መቀማት፣ የቴሌቪዥን ቻነል መለወጥ የመሳሰሉትን በሁለቱም ልብ ወለዶች እናነባለን። ዋልከር (Walker 1996) ባደረጉት ጥናት በባልና ሚስት መካከል ያለውን የሪሞት ኮንትሮል አጠቃቀምና የቴሌቪዥን ፕሮግራም ምርጫ በሚመለከት ወንዶች የበላይነት እንዳላቸው አረጋግጠዋል። ያ ከ40 ዓመት በፊት የተካሄደ ጥናት ውጤት በ2000ዎቹ ውስጥ በተጻፉት ልብ ወለዶች ተንጸባርቋል።

ሴትን ልጅ በትምህርት እድል እንዳታድግ እንቅፋት መሆን ራሱን የቻለ የጥቃት አይነት ነው። ማቴዎስ የትርሲት መማር ያስፈራዋል። ተምራ የትም እንደማትደርስ፣ መሥራት እንደሚሻላት ያሳምናታል። ይህ አቋሙ የነበረው ከወጣትነቷ ጊዜ አንስቶ አገር ዐቀፉን የ2ኛ ደረጃ መልቀቂያ ፈተና እንዳትፈተን ሲያደርጋት ነው (2004:234)። ሁለተኛውን ልጅ ጽንሰ ያለሀኪም እርዳታ በማስወረዳትና ጤናዋ በመታወኩ ምክንያት የተዘጋጀችበትን ብሄራዊ ፈተና ሳትፈተን እስከወዲያኛው ትቀራለች። ለሁለተኛ ጊዜ አውሮፓ ከሄዱ በኋላ ለልጆቹ እናት መማር ግድ እንደሌለው እንረዳለን (2004: 267 እና 281)። ይህም ብቻ አይደለም። እርሱ ባሰኘው ቁጥር ቤት በቀየረ መጠን የልጆቹም ከትምህርት መስተጓጎል አያሳስበውም። ዮናታን የሚገባበት ትምህርት ቤት ባጣ ጊዜ የራስህ ጉዳይ ብሎታል (2004:307)። ዮናታን በራሱና አገር በማታውቀው እናቱ ጥረት ትምህርት ቤት አግኝቶ ይገባና ይቀጥላል። ግን እስከመጨረሻው አልገፋበትም።

ቴሌቪዥን ወንዶች በሚስቶቻቸው ፍላጎት ጣልቃ የሚገቡበትም የኃይል ማሳያ ሆኖ ነው የቀረበው። ሄኖክ ትእግስትን በቴሌቪዥን ይሸሻታል፤ ወይም ተነስቶ ያጠፋባታል (ሒሩት 2003:90)። ስታናግረው አያዳምጣትም።

ማቴዎስ ደግሞ ትርሲት በቴሌቪዥን የሚተላለፍን መልእክት በትክክል ለመረዳትና ለማስረዳት አቅም እንደሌላት ይነግራታል።።። ልጆቹ ኢትዮጵያ ለምን ደሃ እንደሆነች ሲጠይቁት፤ እንደማያውቅ ከመለሰላቸው በኋላ ትርሲት ለማስረዳት ትሞክራለች። ለምን በጣም ጥቂት ሀብታሞች ለምን የብዙዎችን ድሆች ድርሻ እንደሚወስዱ፤ የተማሩት ለአገራቸው ለምን እደማያስቡ ታስረዳቸዋለች (2004:317)። #አንቺ ዝም ብለሽ የማታውቁውን ነገር ለማስተማር ባትሞክሪ ጥሩ ነው። ስለ ሀገር ለማስረዳት በቂ እውቀት የለሽም። ልጅ ደግሞ በልጅነቱ የሰማውን አይረሳም።; አለ ለመሄድ እየተነሣ። (እታለም 2004:318).

ልማድን ማስቀጠል

ዲያስፖራዎች በተሰደዱባቸው አገሮች የሴቶችና የወንዶች የቤት ውስጥም ሆነ ከቤት ውጭ ኃላፊነት ተለዋዋጭ መሆናቸውን ድርሰቶቹ አመለክተውናል። ይህን ልዩነት አለመቀበል በኢትዮጵያውኑ ጥንዶች መካከል ጠንካራ የግጭት መነሻ ሆኖ ቀርቧል። ለምሳሌ ትእግስት “... መስማማት ያልቻልንበትን ምክንያት ማወቅ ስለምፈልግ እስኪ እባክህን መጥፎ ጎንሽ ነው ብለህ የምታምንበትን ንገረኝና ሥርዓት ባለው መንገድ ተወይይተን መፍትሄ እንፈልግለት” ብየው ከየት እንደሚጀምር የጨነቀው በሚመስል ሁኔታ ግንባሩን እያሻሻ፤ “የበላሽበትን ሳታጥቢ ሥራ ትሄጃለሽ” ሲል እንደመለሰላት ትነግረናለች (ሒሩት 2003:114)። እዚህ ከመድረሳቸው በፊት ሄኖክ ድንቅ ምግብ አብሳይ፤ የተዋጣለት የቤት ውስጥ ጽዳት አከናዎኝ ሆኖ አይተነዋል። በኑሮ ሲጣመሩና የራሳቸው የሆነች ሴት ሲያገኙ ወንዶቹ አገር ቤት ያለውን ደምብ ማስጠበቅ የፈለጉ ይመስላሉ። በዚህ ትይዩ ሴቶቹ የተንከባካቢነትና የአገልጋይነት ፍቅርና ስሜታቸው እንዲሁም የአገር ቤት ጠባያቸውን እንደማይቀይሩት ሁሉ።

ማቴዎስ የትምህርት እድል ሰጥቶ ሲያስተምረው የነበረው ፕሮጀክት እንደተዘጋ ሲነግራት ትርሲት ቀን ከሌሊት በመሥራት ገንዘብ ታመጣለች። ባለቤቷ በትምህርቱ ወደኋላ እንዳይቀርና ከዳር እንዳይደርስለት ለማድረግ ታጥቃ ትነሣለች። ነገር ግን የቤት ውስጥ ሥራ እንዲያግዛት ስትጠይቀው አይቀበላትም። ሁሉም ዘንድ ተገኝታ እንድትሞላ ያስገድዳታል። ድካምና ጉስቁልናዋ አይታየውም። “ሰው እየደከመው ይሠራል፤ እኔ ግን እያመመኝ ነበር የምሠራው” ትላለች ትርሲት (እታለም 2004:275)።

ማቴዎስ ማንነቱንና ባህርይውን የሚቀይረው በእንግሊዝ ምድር ካገኛት ነጭ ስደተኛ ጋር ሲጎዳኝ ነው። ለዚህች ለሚወዳት ሴት መከወን የማትወደውን በመሥራት ይገዛላታል። “የቤት ሥራ መሥራት አትወድም። ከበላ በኋላ ሁሉን እቃ የሚያጥበው አባታችን ነው። አንዳንድ ቀን ትንንሹን ዕቃ እኔ አግዘዋለሁ። እሷ ቴሌቪዥን ማየትና ጋዜጣ ምናምን ማንበብ ትወዳለች” ይላል ጌዴዮን ለእናቱ እርሷ ስለሌለችበት ስለአዲሱ ኑሯቸው ሲነግራት (እታለም 2004:399)። እናቱ ስትከውን ያስተውል የነበረውን እስቴፋኒ በእናቱ እግር ተተክታ እቤታቸው ከገባች በኋላ ባለመከወኗ፤ ጫናው ከአባቱ አልፎ እርሱ ላይ ማረፉን ይነግረናል ጌዴዮን።

የዚህ ቤተሰብ ሕይወት የሚነግረን የበላይነትና የበታችነት በነገሠበት የለዎች ግንኙነት፤ ሴት በተለይም አፍሪካዊቷ ሴት የሦስት ደረጃ ተጨቋኝ መሆኗን ነው። ነጭ ሴት ማእድ ቤት ውስጥ ገብታ ለጥቁር ወንድ ምግብ አታበስልም። ስለሆነም ጥቁሩ ሰው የሀገር ቤት ሙያ መልመድ አለበት። አውሮፓዊቱም የጥቁሩን ሰው አገር ባህላዊ ምግብ መልመድ አለባት። ከጥቁሯ ሴት (ትርሲት) በላይ ባለቤቷ አለ። ከማቴዎስ በላይ አስቴፋኒ አለች። ስለዚህ ትርሲት በትምህርት ደረጃዋ ዝቅተኛ መሆን፤ እናት መሆኗ፤ መልክ ብዙ ጭቆና እንዲደርስባት አድርገዋታል።

የሥነ ጽሑፍ ቴክኒኮች አጠቃቀም

ይህ ክፍል በልብ ወለዶቹ የአተራረክ ጎልተው የታዩትን የሥነ ጽሑፍ ቴክኒኮች ይመለከታል። እነዚህም ተምሳሌት፣ ንግርና ምልሰት ናቸው።

ተምሳሌት

ደራሲዎቹ የታሪኮቻቸውን አቅጣጫ ለማመልከት ተምሳሌታዊ ትእምርቶችንና ምሳሌያዊ አነጋገሮችን በስፋት ተጠቅመዋል። እነዚህ ተምሳሌቶች በዕይታዊ ጥበብ፣ በቁስ፣ በሕልም፣ በቴሌቪዥን ፊልሞች (ታሪክን በታሪክ ውስጥ)፣ በገለጻና በአባባሎች ቀርበዋል።

ዕይታዊ ጥበብ

ዕይታዊ ጥበብ የሚባሉት ሥዕሎችና ቅርጽ ቅርጽ ናቸው። ሒሩት በመጀመሪያው ምዕራፍ የእርሷንና የወንድሟን መኖሪያ ቤት ቢዘህ መልኩ ታስተዋውቀናለች።

ግድግዳው በቅርጽ ቅርጽ ያጌጠ ነው። ከኢትዮጵያ ባመጣነው የባህል ቅርጽ ቅርጽ እና እህታችን ከሃይቲ ባመጣችልን ከብረት የተሠሩ ቅርጽ ቅርጾች ተሞልቷል። እህታችን ከሃይቲ ካመጣችልን ቅርጽ ቅርጾች አንዱ ረቂቅ ሥዕል ነው። ረቂቁ ሥዕል በመጀመሪያ እይታ አንዲት ቆንጆ ፀጉረ ረጅም ሴት ሳር ላይ ቁጭ ብላ ያሳያል። ልብ ብለው ሲያስተውሉት ግን፣ መጀመሪያ ላይ ሳር ይመስል የነበረው ምስል አባ ጨንፎ አሳካሪ ይሆናል። ተጎንጎኖ ወገቧ ላይ ዘፍ ያለው ረጅም ፀጉርም በአንዱ ጎኑ ውብነቱ የተጠበቀ ፀጉር ይሆንና ግማሽ ጎኑ እባብ ይሆናል። የረቂቅ ሥዕሉ ይዘት የሰውን ልጅ ማንነት በአንድ እይታ ልናውቅ እንደማንችል ሲያስገነዝብ የሚሞክር ይመስላል። (ሒሩት 2004፡ 5)

ከላይ የተገለጸው ዕይታዊ ጥበብ በታሪኩ የመጀመሪያ ምዕራፍ ውስጥ እንደመቅረቡ አጠቃላይ የመጽሐፉን ይዘት በተምሳሌትነት ይገልፀዋል። የዋናዋን ገጸ ባህርይ ሕይወት ፍጻሜ እንደምናየው በፍቅር ከቀረበችው የልጇ አባት ጋር የማይተዋወቁ፣ የማይናበቡ ሆነው ነው የኖሩት። ምስጢራዊውን የሃይቲ ሥዕል በገለጸችው መሠረት፣ ሄኖክ ረቂቅ ፍጡር ነው። ያወቀችው፣ የተረዳችው ሲመስላት ፍጹም እንቅስቃሴ እየሆነባት ስትደነግጥ፣ ሲከፋት ለሦስት ዓመታት ኖራለች። እናም ይህ የዕይታዊ ጥበብ አገባቡ በምክንያት መሆኑን እናያለን።

ሕልም

ኢቮን የትርሲት ነገር በረበሻት ሁኔታ ውስጥ ሆና የሚከተለውን ህልም ታያለች።

የበሩ ቁልፍ በቀስታ ሲከፈት ተሰማኝ። «ማነው!» ብዬ በድንጋጤ ብድግ አልኩ። ልጅቷ ነበረች። መብራቱን አበራችና ፈገግ ብላ አየችኝ። ወዲያው ፊታቸውን በጥቁር ነገር የሸፈኑ ሁለት ወንዶች ገቡ። በድንጋጤ ዓይኔ ፍጥጥ አለ። «የሚሉሽን ሁሉ እሺ ካልሽ በአንቺ ላይ ምንም የሚደርስ ነገር የለም። ያባትሽን ሀብት የሚያውቁ ያገርሽ ሰዎች ናቸው አለችኝ። ከመቅጽበት ሁለቱም መጥተው ግራና ቀኝ አልጋዬ ላይ ቁጭ አሉ። «አባትሽ የምንጠይቀውን ገንዘብ እዚያ ላሉት ጓደኞቻችን እስከ ነገ ድረስ ከሰጠህ ጠዋት ወደ ትምህርት ቤትሽ በሰላም ትሄጃለሽ። ለፖሊስ እናገራለሁ ካለ ግን...!» አሉና ሁለቱም የሚያስፈራ ጨቤ አውጥተው ዐይኔ ስር አስጠግተው ማንኛቸውን ጀመሩ። የወጉኝ መስሎኝ «ዋ...ይ!» ብዬ ጮኸኩና ከአልጋዬ ፍንጥር ብዬ ተነሳሁ። (እታሎም 2003፡3)

ይህንን ህልም የምታየው በለንደን ከተማ ስለሚኖሩት ስደተኞች ሕይወትና ስለሚያጋጥሙ መጥፎ አጋጣሚዎች እያሳሳሰለች ቀኖቿን በምትገፋበት ሰሞን ነው። የትርሲት በደባልነት እክፍሏ መገኘቷ እጅግ አውኳታል። አባቷ ገንዘብ ለማግኘት ያለዕረፍት ስትሠራ በትምህርትሽ እንዳትደክሚ እኔ ልክፈልልሽ ያሏትን እያስታወሰች ያሏትን ባለመቀበሏ ትጸጸታለች። ያዳበለቻት እየሠራች በምታገኘው

ለመማርና የቤት ኪራይም እንዲቀንስላት በማሰብ ነበር። ቤተሰብ በትውስታና በናፍቆት ብቻ ሳይሆን በህልምም ይመጣል። ዲያስፖራዎች በመዳረሻ አገር ሆነው ቀንም ሆነ ማታ የሚያስቡት ስለዘመዶቻቸውና ወገኖቻቸው ነው ሲሉ ምሁራን የጻፉትን ያረጋግጣል። የኢቮን ስጋት ግን ከዚህም ያለፈ አንድምታ አለው። በስደት አገር የማያውቋቸውን ሰዎች መጠራጠር፣ ክፉ ይፈጽሙብኛል በሚል መፍራት፣ ባይተዋርነት፣ ለስደተኞች መገለጫቸው ነው።

ታሪክ በታሪክ ውስጥ

በዚህ ንዑስ ክፍል በዋናነት የምናጫነው እየተመላለሰ በልብ ወለዶቹ ውስጥ የተጠቀሰው ቴሌቪዥን የሚያስተላልፋቸውን ይዘቶች ነው። ከይዘቶቹም በተጨማሪ የቴሌቪዥን በቤተሰብ ውስጥ መገኘት በጥንዶች መካከል ስለሚፈጥረው ድባብም ይመለከታል። በአጠቃላይ ቴሌቪዥን በሁለቱ ልብ ወለዶች ሦስት ሚናዎች ተሰጥቶታል። እነዚህም ተምሳሌታዊ ይዘትን ማስተላለፍ፣ የቴሌቪዥን መቆጣጠሪያ (remote control) አጠቃቀም በባልና ሚስት መካከል ያለን ያለመግባባትና የኃይል ግንኙነት ማንጸባረቅና (ሐ.ሩት 2003:90)፣ በታዳጊዎች ላይ ርእዮተ ዓለምን ማስረጽ ናቸው።

ትእግስት የጽንሰ ክትትል የምታደርግላትን ሀኪም አግኝታ ወደቤት ስትመለስ በምትከፍተው ቴሌቪዥን አንድ ጥናታዊ የቴሌቪዥን ፊልም ትመለከታለች። ፊልሙ እናት ጉማሬ ልጇን ለብቻ ከተፈጥሮ ጋር ታለማምድና አባቱን በጠረን እንዲያገኝ ከመንጋው ጋር ወስዳ ስትቀላቅለው ያሳያል (ሐ.ሩት፣ 2003፣93)። “እኔና አንቺም አስተሳሰባችንም እንዲሁ ይለያያል” ብሎ ሄኖክ እንደማይወዳት የነገራትን እያስታወሰች በስሜት ውስጥ ሆና ነው ይህንን የምትመለከተው። በታሪኩ ሂደት እንደምንረዳው፣ ሄኖክ ልጁን ኤርሚያስን (በኋላ ሐዋርያን) አብረው በትዳር ለመኖር ባለመፈለጉ የተነሳ ብቻዋን ለማሳደግ ትገደዳለች። በአገሩ ህግ መሠረት ሐዋርያ ትምህርት ቤት ሲገባ አባቱ በየሳምንቱ እየወሰደ አዝናንቶ ይመልሰዋል። ትእግስት እንደእናት ጉማሬ ልጇ የአባቱን ማንነት አውቆ እንዲለማመደው አድርጋለች።

በልብ ወለዶቹ መሠረት አውሮፓ ውስጥ የምትኖር ስደተኛ ለልጆቿ ስለአገርና ህዝባቸው ታሪክ ማስተማር ተግባሮቿ ናቸው። ትርሲት ለልጆቿ ኢትዮጵያ ምን አይነት ታሪክ እንዳላትና በአውሮፓውያንም ዘንድ ያላትን ገጽታ ልታስረዳቸው ትጥራለች። “አንድ ቅዳሜ ቀን ሁላችንም ቁጭ ብለን ቴሌቪዥን እያየን ከሃያ አምስት ዓመት በፊት በኢትዮጵያ የተከሰተውን ረሃብ ምክንያት በማድረግ ወደ ኢትዮጵያ ሄደው እርዳታ ሲያደርጉ የነበሩ ሰዎች አሁንም እንዲሁ በተከሰተው ረሃብ እርዳታ ለማድረግ መሄዳቸውንና ብዙ የተሻሻለ ነገር እንደሌለ ሲወያዩ ነበር” (እታለም 2004:316)።

በፊልሙ ይዘት መሠረት እንግሊዞች ኢትዮጵያን ረጂዎች ናቸው። ኢትዮጵያውያን ደግሞ ረሀብተኞች ናቸው። አውሮፓውያን ስለኢትዮጵያ ያላቸው አመለካከት የማይለወጠው በኢትዮጵያ አለማደግ ብቻ ሳይሆን መገናኛ ብዙኃኑ ያንን አጉልተው ስለሚሰብኩ ነው ብሎ ማሰብ ይቻላል። ይህ የይዘት መደጋገም ሁለትኛው ውጤት ይኖረዋል። አንደኛው በአውሮፓ የሚኖሩት ኢትዮጵያውያን ስደተኞች ተስፋ እንዲቆጠሩ፣ አገራቸው ደሃ እንደሆነችና ቢመለሱ የሚጠብቃቸው ድህነት እንደሆነ በማስረዳት ባሉበት ባተሌ ሆነው እንዲኖሩ ያደርጋቸዋል። የሚዲያ አሉታዊ ሥዕል ስደተኞች በሰው አገር ቀና ብለው እንዳይሄዱ ያደርጋቸዋል። የበታችነታቸውን ያስረዳቸዋል። ትርሲት ለህዝቧ ድህነት የተበላሽ ፖለቲካዊ አስተዳደር ኢፍትሃዊ የሆነች ክፍፍል እንደሆነ በማብራራት ለልጆቿ ታስረዳለች። ልጆቹም በጽሞና ይሰሟታል። ባሉበት የመዳረሻ አገር ሆነው ስለመሠረታቸው እንዲያውቁ፣ አገራቸው ለምን ደሃ እንደሆነች ታስረዳቸዋለች። ማቴዎስም በዚህ ጊዜ “አላዋቂነቷን” በመንገር ተቃውሟታል። ይሁን እንጂ ስለአገር ፍቅር ስሜት በመፍጠርና ማንነትን በማስተላለፍ ረገድ ትርሲት በእድሜና በትምህርት ደረጃ ከሚበልጣት ማቴዎስ በተሻለ ደረጃ ላይ ትገኛለች (እታለም 2004: 318)። እኛ እና እነርሱ የሚለው እሳቤ እየጎላ ይመጣል።

አዲሱ ስደተኛ ትውልድ የሚኖርበትን አውሮፓን የሚያውቀው ከቤተሰብ ሳይሆን በቴሌቪዥን በሚቀርቡ ፊልሞችና መልእክቶች አማካኝነት ነው። ህጻናት ስለዓለምና ስለሰዎች የእርስ በርስ ግንኙነት የሚማሩት ከቴሌቪዥን ፕሮግራሞች ነው። በዚህ መሠረት የስደተኞቹ ልጆች

የሚመለከቷቸው ፊልሞች ከፍተኛ የሆነ ርዕዮተ 9ለማዊ ተልእኮና አእምሮን የመቆጣጠር ሚናቸውን ይወጣሉ።

ይህን ርእዮተ 9ለማዊ ተጽእኖ ስደተኞቹ ኢትዮጵያውያን እናቶች ስለልጆቻቸው አእምሮ በቁጥጥር ስር መዋል ሲነጋገሩ እናነባለን (ሒ.ሩት 2003)። ልጆቻቸው እቤት ውስጥ በሚመለከቷቸው ብቻ ሳይሆን ትምህርት ቤት አብረዋቸው ከሚውሉ ሌሎች ልጆች በሚሰማቸው ፊልሞች አእምሮቸው የቀረጸቸውን ጀግኖች በሚገባ ያውቃሉ። “ስፓይደር ማን?”፣ “ፓወር ኦፍ ዘገርልስ”፣ “ዶራ ዘ ኤክስፕሎረር” የመሳሰሉትን ደጋግመው ያነሳሉ። የሽሪሪቱ ሰውን (ስፓይደር ማንን) አይታ የማታውቀው የከበቡሽ ልጅ ሳትቀር እንደእርሱ እንድትሆን እንድትጸልይላት እናቷን ትለምናታለች (ሒ.ሩት 2003:171)።

ንግር

ንግር የሚባለው የአጻጻፍ ስልት በታሪኩ ወደፊት የሚሆኑ ድርጊቶችንና እውነታዎችን ቀደም ባሉትገጾች በተዘዋዋሪ የመጠቀም

ጥበብ ነው። ንግር በልብ ወለዶቹ ውስጥ በሁኔታዎች ገለጻና በምሳሌያዊ ንግግሮች ቀርቧል።

ኢቮን ከሕልሚ ከባነነች በኋላ የምታየው የምሽት ትዕይንት ወደፊት የሚጠብቃትን የፍቅርና የደስታ ሕይወት አስመልክቶ ፍንጭ ሰጪ ነው። “መጋረጃው ባልተዘጋው መስኮቱ በኩል የገባው የመንገድ ላይ መብራት ቤቱን ወለል አድርጎታል። የፖሊስ መኪና ጩኸትም ይሰማል። የአንቡላንስ መብራትም በየግድግዳውና በየጣሪያው ላይ ሲሽከረከር ቤቱን የዳንስ ቤት አስመስሎታል...” (እታለም 2004:4)። ይህ የእርሷንና የብሩክን ቀስ እያለ የሚያድግ መፈላለግና የፍቅር ግንኙነት ይጠቁማል። በምሽቱ ያለው ድባብ ህይወት ያለው፣ በብርሃን የደመቀ መሆኑ ኢቮን ከብሩክ ተጋብታ፣ እናት ሆና ወደ ኢትዮጵያ መግባቷን አስቀድሞ ይጠቁማል።

ሌላው ምሳሌ ማቴዎስ ለትርሲት ጠቅልሎ የሰጣት ወረቀት ነው (እታለም 2004:83)። የፈተና ወረቀቷ ላይ የሚኖርበትን የዶርም ቁጥር ይጽፍና እንዳይጠፋብሽ ብሎ ጠቅልሎ ይሰጣታል። “እመኝታ ቤቴ እንደገባሁ ጉዴን ሰው ሳይይብኝ አርቄ ለመደበቅ ወረቀቱን ለመፍታት ብሞክር ውሎ ጠፋብኝ። እንዴት አድርጎ እንደጨርቅ እንደሰፋው እየገረመኝ እንደምንም ተቸግሬ ፈታሁት። ባማረ የእጅ ጽሑፍ የተጻፈውን ማንበብ ጀመርኩ”። 18 ዓመታት ሙሉ ትርሲት ከማቴዎስ ጋር የነበራት ኑሮ ውሎ የጠፋና አድካሚ እንደነበር ስናነብ የፈተና ወረቀቱን ፍቺ እንደንግር ልንወስደው እንችላለን።

ሒ.ሩትም ሌላ ተምሳሌታዊ ንግር በልቦለዱ ውስጥ ተጠቅማለች። አገር ቤት እናቷ ስለሽንፍላ ያስረዷትን ታስታውሳለች። ሽንፍላ ቢያጥቡት አይጸዳም። “የሰው ልጅ ልብ እንደበጉ ሽንፍላ ነው” (2003:56) የሰው ልጅም እንዲሁ ድብቅና አይጨበጠ፣ መሆኑን፣ ከላይ የሚታየው ሰብአዊ ገጽታና ውስጣዊ ማንነት የሚጣረሱበት አጋጣሚ መኖሩን ያስረዷታል። ቀድሞ እንደተጠቀሰው ሄናክ በእርሷ እይታ ፍጹም የተወሳሰበ ባህርይ ያለው ነው።

ንግር በምሳሌያዊ አነጋገርም ቀርቧል። ሕልመኛዋ እናት ውስጥ “በጠዋት የደፈረሰ ውሃ ቀኑን ሙሉ ድፍርስ ሲቀዳ ይውላል፣ በማታ የደፈረሰ እንደሆነ ሌሊቱን ጠርቶ ስለሚያድር ለቀን ደህና ይሆናል” (እታለም 2004:243) የሚለውን የአልማዝ እናትን አባባል እናነባለን። በማለዳ የተመሰለው የትርሲት የልጅነት ሕይወት ሲሆን ድፍርሱ ውሃ ደግሞ የተጓዘችበት የሕይወት መስመር ነው። በለጋ እድሜዋ ማቴዎስን በማፍቀሯ፣ የቤተሰብ ምክርንና የጓደኛ ተጽእኖን አልቀበል ብላ በራሷ የሕይወት መስመሯን ዘወረች። የሄደችበት መስመር የተሳሳተ በመሆኑ መራራ ሕይወትን ቀመሰች (እታለም 2004)። የልምድ ማኅበር የሕይወት አለመብሰል ደስታ ለራቀው ኑሮ ዳርጓታል።

ምልሰት

ምልሰት ታሪክን በቅደም ተከተል ከማቅረብ ይልቅ ከቅርቡ በመጀመርና ለቅርቡ ተዛማጅነት ያላቸውን ያለፉ የሕይወት ምዕራፎች እንዳስፈላጊነታቸው መጠቀም ነው። ምልሰት በድርሰቶቹ ሰፊ ስፈራ የተሰጠው የትረካ ስልት ነው።

ገጸ ባህርያቱን የአገርና የወገን ናፍቆትና ትዝታ እየተመላለሱ ያሰቃዩዋቸዋል። በእለታዊ ኑሯቸው ችግሮችና የማይመቹ ሁኔታዎች ሲገጥሟቸው፣ በህሊናቸው ወደአገር ቤት ይሄዳሉ። ትእግስት የንደኛዎን የቅድስትን ክውስጧ የማይወጣ ሀዘን የምተሰማው በምልሰት ነው። ሲያትል ካፌ ተቀምጠው ሳለ፣ ከ8 ዓመት በፊት በባሏ ወንድም የተገደለቸውን እህቷን እያስታወሰች አብረው ይላቀሳሉ። “...የሚያየን መንገደኛ ሃበሻ ምን ይል ይሆን? ሁለት ኢትዮጵያውያን ሴቶች ቡናቸውን እየጠጡ እንደጉድ ይላቀሱ ነበር። ምን ሆነው ይሆን? ያው በተለመደው ድርቅ፣ ወይም በኤድስ ምክንያት ቤተሰቦቻቸውን አጥተው ይሆን? አ! ዌል! ዛት ኢዝ ላይፍ፣ ይሉ ይሆናል” (ሒሩት 2003: 8)። በትውስታቸው ውስጥ ቤተሰባዊ ገጠመኝ ብቻ ሳይሆን የአገር ጉዳይም ያሳስባቸዋል።

እታለም ከምዕራፍ 4 እስከ ምእራፍ 31 ድረስ ያለውን የምትተርከው በምልሰት ነው። እስከምዕራፍ 4 ያለው የኢቮን ምልክታ ሲሆን፣ የመጨረሻዎቹን ምዕራፍ 31 እና 32 ደግሞ ብሩክ ይተርካል።

ደራስያቱ በልብ ወለዶቻቸው ውስጥ መንፈሳዊና ቁሳዊ ባህሎችን በመጠቀም የገጸ ባህርያቱን መንፈስና ስሜት ወዲህና ወደኋላ እያወዛወዙ አንጸባርቀዋል። ከሀገርና ከወገናቸው ጋር በመንፈስ የሚገናኙት በተለያዩ ማስታወሻና ትዝታ ቀስቃሽ ምልክቶች ነው።

ቁሳዊና አእምሯዊ እሴቶች

የአገር ቤት ዜማዎችን ማዳመጥና የኮምፒዩተር ሰሌዳን በቤተሰብ ፎቶ ማስጌጥ የስሜት ቅርበት መፍጠሪያ መንገድ ነው (ሒሩት 2003:6)። የባህላዊ ምግቦችን ማዘጋጀትና ቁሳቁሶችን በቅርብ መያዝ ማንነታቸውን የሚገልጹባቸው ብቻ ሳይሆን መነሻቸውን የሚያስታውሷቸውም ናቸው። እጅግ በተደጋገመ ሁኔታ የተገለጸው ቡና ለዚህ ምሳሌ ነው። ሲያትል ካፌ ተስቅሎ የሚታየው ቡና በእጃቸው አፍሰው የያዙ ሁለት ሴቶችን የሚያሳየው ሥዕል ጥሩ ምሳሌ ነው። ሌላው የቡና አፈላል ሥርዓቱና ክዋኔው፣ ሽታውና ጣእሙ፣ እንዲሁም ማኅበረሰባዊ ጠቀሜታው በተደጋጋሚ ይነሳል። ቡና የመንፈስ መታደስንና መረጋጋትን፣ አብሮነትን፣ ቤተሰባዊነትን ሲያመጣላቸው እናነባለን። ቡና የመጠጣት ልምድ የሌላቸውንና ያልተጠሩትን ሁሉ የሚጋብዘው የአክስቷ ቡና አፈላል ትዝ ይላታል ትርሲት (እታለም 2004:158) ከቤት ውጭ ባለው የወይን ጥላ ስር ቁጭ ብለው የሚያፈሉት ቡና። ትውስታው ወደ ሻሻመኔ ይወስዳታል። ቤተሰቦቿ ያለዕድሜዎ የወለደችውን የናታንን ከተረከቡ በኋላ ትምህርቷን እንድትቀጥል ከአካባቢዋ ራቅ እንድትል ወንድሟን ወደሚያሳድጉት አክስቷ ዘንድ ይልካታል። ያንን ሁሉ ታስታውሰዋለች። በሌላ ጊዜ በከፋት ሰዓት ተከራይተው ከሚኖሩበት ጊዜ ውስጥ የቤቱ ባለቤት ልጅ የሆነችው አልማዝ የምትቆላው ቡና ከጎረቤት መጥቶ ሲያውዳት ትዝ ይላታል (እታለም 2004:190)። ያ ስዕት ማቴዎስ ቤት ቆልፎባት መግቢያ ያጣችበት፣ ልጃቸው አልማዝ ከትርሲት አጉል ትምህርት ተምራ ያለጊዜዋ ከመንገድ ትቀራለች ብለው እንዳይገናኙ ስለከለከሏት ወደዚያ ቤት ጎራ ማለት አትደፍርም ትርሲት።

ማጠቃለያና ምክረ ሐሳብ

ሕይወት በሰቆቃ የተሸፈነች ብርቅዬ ፀጋ ናት፣ ሽፋኑን ገልጦ ለመወጣት ግን ፍላጎትና ድፍረት ያስፈልጋል (ሒሩት 2003:187)

በዚህ ጥናት በሁለት ሴት ደራሲዎች ረጃጅም ልብ ወለዶች ላይ የተደረገ ትንተና ቀርቧል። የልብ ወለዶቹ ዋነኛ የታሪክ መስመር በፍቅር አማካኝነት ስለተሳሰሩና በኋላም በግጭት በተሞላ ዕለታዊ ግንኙነት ውስጥ የሚማስኑ የስደተኞችን ቤተሰባዊ ሕይወት ያሳያል። ትንተናው እንደሚሰላው፣

ሴት ስደተኞች አውሮፓን እንደሚያስቧት ምቹና የወጡበትን ባህል ለመኖር የምታስችል ሆና አላገኛትም። ድርሰቶቹ ሴቶች ዲያስፖራዎች አእምሯቸው ስስና ለመጎዳት የተጋለጠ መሆኑን አሳይተዋል። በኢትዮጵያ ሥነ ጽሑፍ ታሪክ ውስጥ ወንዶች ደራሲዎች ሴቶች ገጸ ባህርያትን የሚስጧቸው ተንኮለኞች፣ ደካማና አቅመ ቢስ አድርገው እንጂ ጥንካሬና ብስለታቸውን እንደማያሳዩ በተለያዩ ሥነ ጽሑፍ ትንታኔዎች መነሣቱ ይታወቃል (ጀሚል 2014)። እታለምና ሒሩትም በተመሳሳይ ወንዶች ገጸ ባህርያትን ጨካኞች፣ ለቤተሰባዊ ኃላፊነት የማይበረቱ የቤት ውስጥ ጥቃትን የሚፈጽሙ አድርገው ነው የሚሉት።

ይህ ነጥብ ሁለት የቤት ሥራዎችን ይሰጠናል። የመጀመሪያው የደራሲዎች ጾታ በሚጽፉት ይዘት ላይ ስሜታዊነትና አለመረዳዳት ላይ የራሳቸውን ስሜት፣ አስተሳሰብና ገጠመኝ ብቻ ማንጸባረቅ እንጂ በጾታ ተቃራኒዎቻቸውን በሚዛናዊነት ማየት አያስችላቸው ይሆን ወይ ብለን እንድንጠይቅ ያደርገናል። ሁለተኛው ደግሞ በዘመናዊው ድርሰትና በቀደሙት ድርሰቶች መካከል በእርግጥ የባህልና የአተያይ ለውጥ አለወይ የሚለውን መመርመር አስፈላጊ መሆኑን ነው።

የሥርዓተ ጾታን ብያኔና የቤት ውስጥ ጥቃት ምንነትን በገለጸው ክፍል እንደተመለከትነው ማቴዎስ የሚገኘው ፍጹም ባልተረጋጋና ከመደበኛው የአእምሮ አሰራር በወጣ ሁኔታ ውስጥ ነው። የበታችነቱ፣ በራሱ አለመተማመኑ፣ ተቀባይነት አጣለሁ የሚለው ስጋቱ፣ በሚስቱ ላይ ወሰን የሌለው የበላይነት እንዲኖረው አድርጎታል። ስለሆነም ያልተረጋጋ ማንነት ያላቸው፣ ፍላጎትና ህልማቸው ያልሞላላቸው ወንዶች ምንጊዜም ቤተሰባዊ ጥቃት ለመፈጸም ዝግጁ መሆናቸውን ያመለክታል።

ደራሲዎቹ በቤተሰብ ምሥረታና ከዚያ ጋራ ተያይዞ በስደተኝነት ኑሮ ውስጥ የታየውን ራስን አለማክበር፣ ለባህልና ለማንነት ተገዢ አለመሆንን ተችተዋል። ኢትዮጵያዊነት የራሱ የሆኑ እሴቶች፣ ባህላዊ ውበቶችና ልምዶች ስላሉት፣ አዲሱን ትውልድ በመቅረጽ ረገድ በመተሳሰብና ልጆችን አስተምሮ ለአገር ጥቅም እንዲሠሩ በማድረግ፣ ስደተኞችም ወደኋላ መለስ ብለው አገር ቤት የተለመደውን አብሮነት ሳይዘነጉ በመመካከር እንዲኖሩ መልእክታቸውን አስተላልፈዋል።

የልብ ወለዶቹ ድክመት ብለን ልናነሳው የምንችለው ጉዳይም አለ። እታለምና ሒሩት በድርሰቶቻቸው ወንዶቹ ስለዓለምና ስለቤተሰብ ያላቸውን እምነት፣ ከትዳር አጋሮቻቸው ጋር ስለሚመሩት ኑሮ የሚያስቡትን በጥልቀት አላሳዩንም። አቻዊ የሆነ የጎንዮሽ ውይይትና ንግግር አይሰማንም። ይህ ዋነኛው የልብ ወለዶቹ ጉድለት ተደርጎ ሊወሰድ ይችላል።

ማቭራውንዲ (2007) እንዳሉት፣ ከአንድ አገር የተሰደዱ ሰዎች ተመሳሳይ ፍላጎት ያላቸው ናቸው የሚለውን መደምደሚያ በተወሰነ ዐውድ (context) ውስጥ ብቻ ልንቀበለው እንደሚገባ ድርሰቶቹ አሳይተውናል። ይኸውም ወንዶችና ሴቶች የተለያዩ ፍላጎቶችና ግቦች እንዳሏቸው፣ በልብ ወለዶቹ እንደሚታየው ከተመሳሳይ ስፍራ እንኳን ቢመጡም ውስጣቸው ተመሳሳይ እንዳልሆኑ፣ የስሜትና የአመለካከት ልዩነት እንዳለ ነው በየገጸ ባህርያቱ የሚታየው። ይህ ነጥብ የቀደመው የዲያስፖራ ብያኔ ይከለስ ዘንድ ፍጹም ያጠይቃል። ማኅበረሰባዊ መስተጋብር (ሶሻል ኮንስትራክሽንዝም) እሳቤ ለዚህ ጥናት አግባብ የሚሆነውም በዚህ ምክንያት ነው። ስለሆነም የስደትና ስደተኝነት መገለጫዎች የሥርዓተ ጾታ መስተጋብርን ከግንዛቤ በማስገባት እንደገና ልንበይነው ይገባል። የእርስ በርሳቸው ግንኙነት መጠናቱ በመዳረሻ አገሮች የሚኖረውን አንድምታ ለመረዳት ስለሚረዳ ነው፣ ስለማንነትና አገር ገጽታ የራሱ የሆነ በጎም ሆነ አሉታዊ ተጽእኖ ስለሚኖረው።

ዋቤ መጻሕፍት

ሒሩት ሐጎስ አባይ። 2003። *ሐዋርያው ልጄ*። ኢትዮጵያ፣ አዲስ ዘበባ፣ ሻማ ቡክስ ።

አጋረዶች ጀማኒህ። 1979። *የደራሲያት ተሳትፎ በአማርኛ ሥነ ጽሑፍ ውስጥ*። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ትምህርት ክፍል የመጀመሪያ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ።

እታለም እሸቴ። 2004። ህልመኛዎ እናት። እንግሊዝ፣ ለንደን።

ዘሪሁን አስፋው። 2015። ሥነ ጽሁፍ እና ፎክሎር፣ ስሙር ምርምር። JAJAW Printers.

ጆሚል ይርጋ። “ማንኛውም ሰው ተነሳሽነቱና ዝግጁነቱ ካለው ሁሉንም የማወቅ ብቃቱ አለው ብዬ አምናለሁ” ወይ አዲስ አበባ፣ ቅፅ 02፣ ቁጥር 16። መጋቢት 2014 ዓ.ም። ከገጽ 16-18።

Abraham Melkie. 2019. “Violence, Defiance and Determination as Morally Justified Traits: a Cognitive Poetic Study of Women’s Representation in the Novel of *Tigurua Piolot*”. In Ethiopian Journal of Renaissance Social Sciences and Humanities (ERJSSH), 6(2). December 2019. Pp. 82-92.

Adams, P. C. 1992. *Television as Gathering Place. Annals of the Association of American Geographers*, 82(1), 117–135. <https://doi.org/10.1111/J.1467-8306.1992.TB01901.X>

Agaredech Jemaneh. 2023. *Challenges and opportunities of establishing a trend in Art Review and Criticism. (Adoptive Problem-Solving Research, funded by AAU, RTTO). On going research.*

Agaredech Jemaneh. 2013. *Representation of Gender and Gender Relations in Newspapers’ Narratives: the Case of Ethiopia*. University of Tromso, Norway.

Ajala, Taiwo. 2016. “Social construction of gender roles and Women’s Poverty in African Societies: The Case of the Nigerian Women” in *International Journal of Gender and Women’s Studies*, Vol. 4, No. 2, pp. 1-10. ISSN: 2333-6021 (Print), 2333-603X (Online) DOI: 10.15640/ijgws.v4n2p1, URL:

Anheier, K. Helmut. 2017. *Gender Equality policy in the Arts, Culture and Media: Comparative Perspectives*. Hertie School of Governance. Supported by Die Beauftragte der Bundesregierung für Kultur und Medien.

Balashova, A. Galina. 2016 “Rebecca Haile – A New Star in the Ethiopian Literary Firmament” in *Studies of Department of African Languages and Cultures*. No. 50. Pp. 149-158. ISSN 0860-4649

Breen, Brandon. 2021. Narrating the Italo-Ethiopian War in Gabriela Ghermand’s *Regina di fiorie de Perle* 2007 and Maaza Mentiste’s *The Shadwo King*. 2019 in *From the South* 9, 129-140. <https://www.fesjournal.edu>.

Boyle, Karane. 2005. *Media and Violence*. London: Sage Publications.

Combating Gender Based Violence: A Key to Achieving the MDGS. 2005. UNFPA in collaboration with the United Nations Development Fund for women and (UNIFEM) and Office of the special Advisor on Gender Issues and Advancement of Women (OSAGI).

Combating Gender Based Violence: Policy Brief. December 2013.

Gennet Zewdie. 2014. *Resistance, Freedom and Empowerment: The Ethiopian Women’s Struggle*. New Delhi: Concept Publishing Company Pvt. LTD.

- Englestad, Ericka & Siri Gerard, eds. 2005. *Challenging Situatedness, Gender, Culture and the Problem of Production of Knowledge*. Delft, Eburon.
- Fazal, Shehina. 2007. "Diaspora, Multiculturalism, and Trnasnational Media" in O. G. Bailey et. Al, (eds). *Transnational Lives and the Media*. Palgrave Macmillan Publishers Limited. Pp. 33-51. (up;loaded by Fazal May 2021). <https://www.researchgate.net/publication/304691353>.
- Galbin, Alexandra. 2014. "An Introduction to Social Constructinism: in *Social Research Reptes*, Volume 26. ExpertProjects Publishing. Pp. 82-92.
- Habtamu Wondimu, et al. ND. *Gender and Cross-Cultural Dynamics in Ethiopia: the Case of Eleven Ethnic Groups*. Addis Ababa: AAU Printing Press.
- Jasinski, L. Jana. 2004. Pregnancy and Domestic Violence: A Review of the Literature. In *Trauma, Violence & Abuse*. Sage Publications. Vol. 5, No. 1. Pp. 47-64. DOI: 10.1177/1524838003259322.
- Kuschminder, Katie and Melissa Siegle. 2010. Understanding Ethiopian diaspora engagement policy. UNU-MERIT working paper series. 2010.
- Lombardo, Emanuela. uploaded in April 2020. "Social Constructivism in European Theories: Gender and Intersexuality Perspectives". <https://www.researchgate.net/publication/331691053>
- Mavraoudi, Elizabeth. 2007. "Diaspora as process: (De) Constructing Boundaries", *Geography Compass*. Vol. 1, No. 3. 467-497., 10.1111/j.1749-8198.2007. 00033. x
- Morehouse, M. Maggi. African Diaspora Theory: Here, There and Everywhere. In *Diasporas and Cultures of Mobilities*. Vol.2
- Nadelhaft, Ruth. 1984. *Domestic Violence in Literature: A preliminary study*. In *Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal*. Vol. 17, No. 2. Pp. 242, 244-259.
- Safran, William. 2005. "The Jewish Diaspora in a Comparative and Theoretical Perspective". *Israel Studies*, Vol. 10, No 1. Indiana University Press. PP. 36-60.
- Shain, Yossi and Aharon Barth. 2003. *Diasporas and International Relations Theory*. In *International Organization*, Vol. 57, No. 3. Pp. 449-479. Available at <http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>.
- Sintayehu Dejene. 2002. *Gender Roles in Agricultural Production: Among the Sidama of Southwestern Ethiopia*.
- Steckenbiller, Brigitte, Christiane. 2006. *Putting Place Back into Displacement: Reevaluating Diaspora in the contemporary Literature of Migration*. Master of Arts in German Studies. University of South Carolina. Retrieved from <http://scholarcommons.sc.edu/etd.767>.
- Strengthening Regional Work on Gender Based Violence. 2006. USAID. A meeting of Activists, practitioners and Researchers from the Horn, East and Southern Africa, Kampala, Uganda, November 8-9. Ethiopia took part

-
- Tadelech, B. Welde, et al. 2020. Nigeria and Ethiopian Diaspora remittances; engagement, policy reforms and poverty reduction” in Migration and Development. Routledge, Talyor and Francis Group. <https://doi.org/10.1080/21632324.2020.1742975>
- Tsegahun Tesemma. 2008. the Status of Gender Based Violence and Related Services in Four Woredas: (Woredas Surrounding Bahir Dar Town, Burayou Woreda, Bako Woreda and Gullele Sub-city of Addis Ababa. CARE Ethiopia.
- Walker, J. Alexis. 1996. Coules Watching Television: Gender, Power and the Remote Control. In Journal of Marriage and Family. Nov. 1996. Vol.58, No 4. Pp. 813-823. <https://www.jstor.org/stable/353972>
- Ward, L. Monique. 2003. Understanding the role of entertainment media in sexual socialization of American youth: a review of empirical research” Developmental Review 23 (347-388).
- Wilentz, Gay. 1992. “Toward a Diaspora Literature: Black Women Writers from Africa, the Caribbean and the United States”, *College English*, National Council of Teachers of English. Vol. 54, No. 4, pp 385-405. <https://www.jstor.org/stable/377831>.